

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO  
V OLOMOUCI

KATEDRA SLAVISTIKY

RUSKÉ, ANGLICKÉ A ČESKÉ ZOONYMNÍ FRAZEOLOGISMY

RUSSIAN, ENGLISH AND CZECH ZOONYMICS IDIOMS

РУССКИЕ, АНГЛИЙСКИЕ И ЧЕШСКИЕ ЗООНИМИЧЕСКИЕ  
ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ

AUTOR: Kateřina Obořilová

VEDOUCÍ PRÁCE: prof. Ludmila Stěpanova, CSc

2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci, 17. 4. 2014

---

podpis

Děkuji prof. Ludmile Stěpanové, CSc. za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní diplomové práce poskytla.

---

podpis

# OBSAH

ÚVOD .....	5
1 TEORETICKÁ ČÁST .....	6
1.1 Frazeologie .....	6
1.2 Charakteristika frazémů .....	7
1.3 Klasifikace frazeologických jednotek .....	9
1.3.1 Klasifikace podle V.V. Vinogradova .....	9
1.3.2 Klasifikace podle typu ekvivalence .....	9
1.3.3 Klasifikace podle jejich původu .....	11
1.4 Příklad .....	13
1.4.1 Problematika překladu frazeologismů .....	13
1.5 Ruský, anglický, český jazyk .....	16
2 PRAKTICKÁ ČÁST .....	19
2.1 Frazeologismy s názvy zvířat .....	19
2.2 Pes .....	19
2.3 Kočka .....	23
2.4 Ptáci .....	26
2.5 Kůň .....	29
2.6 Ryba .....	32
2.7 Hmyz .....	36
2.8 Koza .....	38
2.9 Vlk .....	40
2.10 Krysa, myš .....	43
2.11 Lev .....	44
2.12 Prase .....	46
ZÁVĚR .....	49
РЕЗЮМЕ .....	50
Literatura a prameny .....	55
Příloha .....	58
Anotace .....	65

## ÚVOD

Ve své bakalářské práci se zabýváme srovnáváním ruských, českých a anglických frazeologismů, ve kterých se vyskytují názvy zvířat nebo zvířecí motivy. Oblast frazeologismů je velice obsáhlá a přesto, že o tomto tématu bylo napsáno již mnoho, zkoumání a analýze se stále věnuje mnoho lingvistů. Frazeologismy nejsou jen zajímavou lingvistickou disciplínou, ale vzhledem ke svému původu podávají také obsáhlý a mnohdy nečekaný vhled do kultury a vývoje daného jazyka. Při zkoumání jejich vzniku se můžeme zaměřit na to, z jakého jazyka se k nám dostaly a v takovém případě rovněž zjišťujeme, které jazyky měly vliv na formování nejen našeho jazyka, ale celé naší země v určitém historickém období. Studium frazeologií se ale zabývají také např. kulturní antropologové a etnologové, kteří její analýzou zjišťují kulturní specifika a vývoj oblasti. Ve svém studiu se tito vědci zaměřují především na zkoumání lidových přísloví, rčení a pranostik.

Bakalářská práce má dvě části, teoretickou a praktickou. V prvním oddílu se budu věnovat vymezení základních pojmů, významu frazeologismů a problematikou jejich překladu.

Pochopení a správné používání idiomů v cizím jazyce je poměrně obtížné, ale zvládnutí této disciplíny nás posune zase o kousek blíže k pochopení nejen tohoto jazyka ale i celé kultury. V praktické části, vzhledem ke srovnávání ruského, anglického a českého jazyka se budu také věnovat tomu, jak moc se od sebe liší frazeologismy v jazycích slovanských a germánských, popřípadě kolik těchto frazeologismů je internacionálních, tedy se stejným významem používaných ve více jazycích. Jelikož se analyzované frazeologismy týkají zvířat, bude také zajímavé sledovat, nakolik se bude v různých jazycích lišit jejich používanost, popřípadě jestli se vyskytují frazeologismy se specifickými zvířaty dané země.

# 1. TEORETICKÁ ČÁST

## 1.1 Frazeologie

### Pojem frazeologie

*Frazeologie* je jedna z lingvistických disciplín zabývající se studiem ustálených slovních spojení, frazémů a idiomů. Při studiu cizího jazyka činí pochopení a správné používání frazeologismů velké potíže, protože mají zpravidla specifický význam, který z jeho částí nelze jednoduše odvodit. Odráží se v nich nejen jazykové, ale i kulturní a historické vlivy. Základní jednotkou *frazeologie* je frazém, respektive idiom.

### Idiom, Frazém

*Frazeologie* jako věda je poměrně mladá a stále zatím neexistuje ucelená a jednotná terminologie. Pod pojmy frazém a idiom si tedy různí lingvisté představují trochu odlišné jazykové jevy. Nejrozšířenější a nejběžnější pojetí frazému jako „ustáleného a reprodukovatelného spojení prvků (zvláště slov), jehož význam je (zčásti nebo zcela) neodvoditelný z významu jeho složek“ (Čermák 2007: 31), je prakticky totožné s pojetím idiomu v anglickém jazyce – „an idiom is an expression larger than a word whose meanings cannot be systematically derived from meanings that the parts have when used independently of each other“, (Huddleston 2002: 257). Toto pojetí je podle Čermáka ne zcela vyhovující pro některé typy frazémů a předkládá nám svou definici, ve které je idiom a frazém „jedinečné spojení minimálně dvou prvků, z nichž některý (popř. žádný) nefunguje stejným způsobem v jiném spojení (resp. více spojení) popř. se vyskytuje pouze ve výrazu jediném (resp. několika málo).“ (Čermák 2007: 31)

Idiomy a frazémy lze také chápat jako součást jazykových stereotypů. Stereotyp lze pokládat za ustálenou jazykovou jednotku, která navozuje dojem něčeho známého a usnadňuje tvorbu textu. Stereotypy se vyskytují hlavně v institucionalizovaném jazyce, který si zachovává svoji formu a předepsaný charakter, například nejrůznější pravidla slušného chování. Sem mohou patřit různé zdvořilostní nebo přací formule. Mezi frazémy a idiomy patří také rčení, přísloví, pořekadla a pranostiky. (Tamtéž: 24)

## Rozdíl mezi idiomem a frazémem

Idiom i frazém jsou základními jednotkami frazeologie. Jde v podstatě o stejné lingvistické jevy, nahlížené ale ze dvou odlišných úhlů. Pokud daný jev analyzujeme z formálního hlediska, jde o frazém. Při analýze z pohledu významového, sémantického použijeme název idiom. (Tamtéž: 33) V anglickém pojetí se v souvislosti s frazeologií používá převážně výraz idiom (z řeckého *idióma* – jazyková zvláštnost).

## 1.2 Charakteristika frazémů

Mezi charakteristiku frazémů patří ustálenost, expresivnost, reprodukovatelnost a celistvost. (Mokienko, Stěpanova 2008: 13). Jiní jazykovědci sem dále přidávají syntaktickou ustrnulost, přítomnost archaismu, nepřeložitelnost a další. (Stěpanova 2004: 8)

**Ustálenost** vyjadřuje, že ve frazeologismu nelze zaměnit jedno slovo za jiné, třebaže podobného významu, frazeologismus jako celek by přestal dávat smysl. *Mít ostré lokty* nelze zaměnit za *mít ostrá kolena*.

**Expresivnost** – frazeologismy nezřídka vyjadřují oceňování nebo hodnocení (kladné i záporné) věcí nebo činů, např. *psí počasí*; *dře se jako kůň*. Většina frazeologismů je také používána v nespisovné hovorové řeči. (Čermák 2007: 35)

**Reprodukovatelnost** je spojena s ustáleností. Frazeologismy si nevymýšlíme, nepřemýšlíme nad jejich složením, z paměti se nám vybavují vcelku, právě tak jak se hodí do dané situace. Přesto však existují výrazy, které opakujeme chybně, na základě frazeologické chyby. Například frazeologismus **vlk v rouše beránčím**, tedy zlý člověk, který skrývá své špatné úmysly pod maskou. Tento biblický obrat, známý prakticky všem evropským jazykům, pochází z Matoušova evangelia. Přesné znění výroku je toto: „*Střežte se živých proroků, kteří k vám přicházejí v rouchu ovčím, ale uvnitř jsou draví vlci.*“ (Mt 7:15)

Spisovatelé a novináři však tento výraz rozvrátili a přetvářejí ho do nových podob – *выволочь волков из овечьей шкуры*, *она не волчица в овечьей шкуре* a *овца натягивающая на себя шкуру волка*.

Vidíme tedy, že původní tvary frazeologismů se postupem času rozpadají a na jejich základě vznikají jiné, samostatné tvary, které ovšem sami o sobě frazeologismy nejsou.

(Мокиенко, Степанова 1995: 13)

**Celistvost** – frazémy mají smysl právě v té podobě, v jaké jsou. Pokud jsou rozloženy na jednotlivé části, svůj smysl ztrácejí. Hlavně pro cizince je tedy poměrně obtížné orientovat se v běžné mluvě, kde se především frazeologismy vyskytují, protože i když rozumí jednotlivým slovům, nerozumí celkovému smyslu věty. Například použití sousloví *studený čumák/studená ryba* nemá vůbec nic společného ani se zdravotním stavem označeného člověka ani s jeho metamorfózou do zvířecí podoby. Jde o ustálené spojení, které vyjadřuje člověka bez humoru, sucharského až nesympatického. Existují však i frazémy, které jsou internacionálně rozšířené a které jsou pochopitelné celosvětově.

### **Frazeografie**

Samostatná jazyková disciplína věnující se sestavování a zpracovávání frazeologických slovníků.

### **Přirovnání**

Formálně je pro přirovnání příznačný výskyt slov podobat se, vypadat, být podobný, zdát se, připadat, tvářit se, být jako. Lze o nich také hovořit jako o idiomech a frazémeh přirovnávacích. (Čermák 2007: s 285)

V případě animalistických frazeologismů jde jak o srovnávání na základě vnější podoby – *červený jako rak, silný jako býk*, tak i o srovnání vlastností, které naši předkové na základě personifikace zvířatům udělili – *chytrý jako opice, němý jako ryba*.

### **Přísluví a rčení**

Přísluví a rčení jsou útvary lidové slovesnosti a součást národní tradice, mívají rýmovanou podobu. V krátkých větách nebo souslovích vyjadřují obecně platnou zásadu nebo zkušenost.



## 1.3 Klasifikace frazeologických jednotek

Frazeologické jednotky lze klasifikovat podle nejrůznějších příznaků. Uvedeme aspoň některé známé klasifikace.

### 1.3.1 Klasifikace frazeologických jednotek podle V.V. Vinogradova

Podle zakladatel ruské frazeologie, akademika Vinogradova lze frazeologismy rozdělit do tří kategorií, na frazeologické jednotky, srůsty a spojení. Jeho rozdělení je používáno lingvisty dosud.

#### Frazeologické jednotky

Frazeologickými jednotkami jsou ty výrazy, které se sémanticky nedělí, nelze jednu část nahradit jiným slovem, ani synonymem. Jejich význam lze vydedukovat z jejich částí, jejich smysl by si měl být schopen každý odvodit, včetně cizince, v jehož jazyce se tento frazeologismus nevyskytuje – *ставить палки в колёса*.

(Виноградов 1977: 143)

#### Frazeologické srůsty

Frazeologické srůsty jsou absolutně nedělitelná slovní spojení, jejichž význam nelze odvodit ze smyslu jeho částí. Jsou to frazeologismy v úzkém smyslu slova, jejichž původní smysl už vymizel – *собаку съест, показать кузькину мать*.

(Тамтёж: 144)

#### Frazeologická spojení

Frazeologická spojení jsou typem, kde je možné určitá nezávislá slova na rozdíl od frazeologických srůstů zaměňovat, např. obraty *hořet láskou, netrpělivostí, studem*.

(Тамтёж: 160)

### 1.3.2 Klasifikace frazeologických jednotek podle typu ekvivalence

Jelikož se praktická část této práce věnuje srovnávání anglických, ruských a českých frazeologismů, bylo pro mne velmi důležité seřadit excerpané frazeologické

jednotky podle typu ekvivalence. Podle stupně funkční a sémanticko-stylistické shody lze stanovit následující typy frazeologických ekvivalentů:

- Úplné ekvivalenty
- Částečné ekvivalenty
- Relativní ekvivalenty
- Frazeologické analogismy
- Bezekvivalentní frazeologismy

(Мокиенко, Степанова 1995: 26)

### **Úplné ekvivalenty**

Jsou takové frazeologismy, které mají ve dvou nebo více jazycích stejnou strukturu, význam a jsou shodné i funkčně-stylisticky. Sem by patřily například frazeologismy *белая ворона*, česky *bílá vrána*, *как рыба на суше – jako ryba na suchu*.

### **Částečné ekvivalenty**

Frazeologismy, které jsou stejné vnitřní formou, i po stránce sémantické, ale odlišují se jednou ze svých částí – nahrazení komponentu synonymem, odlišná struktura, více či méně komponentů nebo jiné rozdíly vznikající při překladu do cizího jazyka. Například *есть как комарик – jíst jako vrabec*, *глуп как баран – hloupý jako osel*.

### **Relativní ekvivalenty**

V tomto případě jde o frazeologismy, které mají stejnou sémantickou rovinu, ale částečně se liší formou, například ruské *с волками жить – по волчьим выть*, lze do češtiny přeložit jako *kdo chce s vlky žít, musí s nimi výti*, nebo *лучше синица в руках, чем журавль в небе – lepší vrabec v hrsti než holub na střeše*. Frazeologismy jsou mírně odlišné, přesto však vzájemně porovnatelné.

### **Frazeologické analogismy**

Mezi frazeologické analogismy patří frazeologismy, které mají zcela odlišnou strukturu, formu, které však mají stejný vnitřní smysl. Do této skupiny by například patřily frazeologismy *всякая птица свое гнездо любит – každá liška svůj ocas chválí*, *разбираться в чём как свинья в апельсинах – rozumět tomu jako koza petrželi*.

## Bezekvivalentní frazeologismy

Bezekvivalentní frazeologismy jsou takové výrazy, které jsou tak pevně spojené s historií, kulturou a reáliemi daného jazyka, že pokus převést je do jiného jazyka naprosto zničí jeho smysl. Pro překladatele se právě tyto obraty mohou stát těžkým oříškem. Už zmíněný ruský frazeologismus *собаку съест* nebo anglický *a fine kettle of fish* patří k těmto bezekvivalentním frazeologismům.

(Мокиенко, Степанова 1995: 27-28)

### 1.3.3 Klasifikace frazeologických jednotek podle jejich původu

Podle N.M. Šanského lze frazeologismy rozdělit podle jejich původu do čtyř skupin:

- Původní ruské frazeologismy
- Převzaté frazeologismy
- Frazeologické kalky
- Frazeologické polokalky

#### Původní ruské frazeologismy

„Это такое устойчивое сочетание слов, которое в качестве воспроизводимой языковой единицы или возникло в русском языке, или унаследовано им из более древнего языка-источника.“ (Шанский 1996: 101)

Tuto skupinu pak Šanskij ještě dále dělí na frazeologismy všeslovanské, východoslovanské a ruské.

Ke všeslovanským frazeologickým jednotkám Šanskij řadí ty výrazy, které pocházejí z praslovanštiny, a jsou tedy známé ve všech slovanských jazycích, například rus.: *водить за нос*, čes.: *vodit za nos*, pol.: *wodzić za nos* nebo rus.: *с головы до пят* a čes.: *od hlavy k patě*.

Mezi východoslovanské frazeologismy patří ty, které se vyskytují v ruském, ukrajinském a běloruském jazyce. Například rus.: *под горячую руку*, ukr.: *під горячу руку*, běl.: *пад гарачую руку*.

Do poslední a nejbohatší skupiny ruských frazeologismů patří ty, které v jazyce vznikali po osamostatnění ruského jazyka od ukrajinského a běloruského, obsahuje ty frazeologismy, které se (pokud nebyly přejaty) nevyskytují v žádném

z východoslovanských jazyků. Například rus.: *душа в пятки ушла*, čes.: *spadlo mi srdce do kalhot*; rus.: *дело в шляпе*, čes.: *ruka v rukávě*.

### **Převzaté frazeologismy**

Sem řadí Šanskij ty frazeologické jednotky, které ruský jazyk převzal z jiného jazyka a používá ho ve stejném významu, jako je používán v původním jazyce. Tyto obraty dále dělí na výrazy, které byly do ruského jazyka přejaty za staroslověnštiny, druhou skupinu tvoří ty, které byly přejaty bez překladu ze západoevropských jazyků.

Mezi frazeologismy ze staroslověnštiny patří množství náboženských výrazů – *смертный грех, корень зла, нищие духом*.

K frazeologickým jednotkám přejatým za západoevropských jazyků se počítají například latinské *Alea jacta est, homo homini lupus est* nebo francouzské *infant terrible*.

### **Frazeologické kalky**

Kalky jsou ustálená slovní spojení, která vznikla doslovným přeložením částí cizojazyčného frazeologismu. V ruštině existuje velké množství kalků přeložených z francouzského nebo anglického jazyka. Výraz *железная дорога* vznikla z francouzského *chemin de fer*, ruský *небоскрёб* – ang.: *skyscraper*.

### **Frazeologické polokalky**

Polokalky nejsou na rozdíl od kalků přeloženy z původního jazyka celé – část zůstává v původní podobě. Rus.: *принять резолюцию* pochází z francouzského *prendre une résolution*, zosobnění Spojených států amerických *Uncle Sam* zní v ruštině *дядя Сэм*.

(Тамtéž: 100 – 120)

## 1.4 Překlad

Překlad označuje jednak výsledek překladatelovy činnosti, jednak samotný proces, při kterém je text z jednoho jazyka převeden do jiného. Překlad používáme každý den, aniž si to pravděpodobně uvědomujeme. Překlady novinek ze zahraničních zemí, sportovních událostí přijímáme jako pasivní účastníci, překladatelskou činnost už za nás odvedli jiní, ale cizí slova se vyskytují všude, na internetu, v novinách, časopisech a sami si občas musíme ve slovníku zjistit přesný význam určitého výrazu. A nejde jen o překlady z cizích jazyků, sami si překládáme do nám srozumitelné podoby, to co běžně slyšíme nebo vidíme kolem sebe. Dopravní značky, piktogramy na pracovištích, podle kterých se řídíme a které dodržujeme, si sami překládáme z obrázkové řeči do pokynů, jak se chovat nebo nechovat, i toto lze chápat jako formu překladu.

Podle obecných definic je překlad chápán jako:

- Převedení textu do jiného jazyka.
- Překódování informace z jednoho jazykového systému do druhého.
- Jinojazyčná forma sdělení obsaženého v originále.
- Proces přetvoření slovesného díla v jednom jazyce ve slovesné dílo v jiném jazyce při zachování významu.

(Vychodilová 2013: s.7)

Při překládání musí existovat vždy dva texty, jeden z nich je jazykem výchozím, originálem. Druhý text, překlad, je výsledkem překladatelovy činnosti a vzniká na základě originálu prostřednictvím překladových postupů a transformací. Překladatel se vždy musí snažit o to, aby přeložený text co nejpřesněji odpovídal originálu a to jak ve významové, tak ve formální rovině.

### 1.4.1 Problematika překladu frazeologismů

Frazeologismy v různých jazycích vznikali a vznikají na základě specifických národních podmínek, zkušeností, historických událostí, kultury, folklóru. Existují samozřejmě frazeologismy jako *objevit Ameriku* nebo *dostat Danajský dar*, které vychází z celosvětově známých faktů a kterým by pravděpodobně rozuměli po celém světě, ale jak například přeložit české rčení *dopadl jako sedláci u Chlumce*? Velkou roli v takové případě hraje nejen jazyková vybavenost překladatele, ale i jeho znalosti kultury, historie

a reálií a také jeho schopnost nalézt ve velkém množství frazeologismů ten, který svým smyslem odpovídá výchozímu.

Svůj vliv na vývoj jazyka má i geografická poloha, v anglickém jazyce lze nalézt velké množství frazeologismů spjatých s vodou nebo námořnictvím, což je při jeho poloze naprosto pochopitelné. V takovém případě však překladatel stojí před problémem, jakým způsobem předat čtenáři frazeologismus, pro který v jeho jazyce neexistuje ekvivalent?

### **Způsoby překladu frazeologismů**

Frazeologismy jsou charakteristické tím, že význam celku má přednost před významem slov. Nejdůležitější při překladu je tedy pochopit význam, myšlenku, kterou frazeologismus zastupuje a při hledání ekvivalentních výrazů se zaměřit na vnitřní podobnost obou výrazů.

Frazeologismy lze překládat jedním ze čtyř způsobů:

1. Použití frazeologického ekvivalentu
  - absolutního – překlad slova za slovo, př. *храбрый как лев* – *statečný jako lev*
  - částečného - *собачья погода* – *počasí, že by psa nevyhnal*
2. Použití frazeologické analogie – je zachován smysl frazeologismu, ne vnější podoba, př. *в закрытый рот муха не влетит* – *mluviti stříbro, mlčeti zlato*
3. Kalkováním – vytvoření nového slova v cílovém jazyce kopírováním struktury lexikální jednotky ve výchozím jazyce – klasickým příkladem je *skyscraper* – *мракотрап* – *небоскреб*
4. Překlad opisem, vysvětlující překlad – pokud překladatel není schopen najít v cílovém jazyce odpovídající ekvivalent, použije volný vysvětlující slovní opis, při kterém zůstane zachován smysl frazeologismu, ale ne jeho forma. Tento způsob se používá například u specifických místních jevů, reálií, krajových pořekadel, apod.

### **Falešní přátelé**

Přestože neustále roste počet vydávaných frazeologických slovníků a to i týkajících se „exotičtějších“ jazyků, než na které jsme zvyklí (Frazeologický slovník současného bulharského jazyka, Arabská přísloví dnes a v minulosti, apod.), hledání přesného ekvivalentu k cizojazyčnému frazeologickému výrazu může být náročná mravenčí práce

a i když hledaný výraz najdeme, je stále ještě dobré podívat se v jakých případech nebo kontextech je používán a přesně si zjistit jeho smysl. Překladačovu práci totiž ztěžují tzv. falešní přátelé neboli faux amis, false friends. Jde o slova nebo slovní spojení, která ve dvou jazycích znějí stejně nebo podobně, ale mají odlišný význam, někdy dokonce přesně opačný. Dobrou znalostí jazyka a jejím neustálým zdokonalováním se může překladač většinou z těchto falešných přátel vyhnout. Typickým příkladem je například *чёрствый хлеб*, který v českém jazyce znamená *okoralý chléb*, polský výraz *kwiecień* není v češtině *květen*, jak by se mohlo logicky zdát, ale *duben*.

False friends vznikají kvůli neustálému přejímání cizích slov do slovní zásoby jiného jazyka. V tomto novém jazyce však ne vždy zůstane zachován jeho původní význam, například neutrální anglický výraz *creature* – *tvor, zvíře*, přejala sice čeština do své slovní zásoby, přiřadila mu však jiný expresivně zabarvený význam – *kreatura, obluda, stvůra*.

### **Internacionální frazeologismy**

Ne všechny frazeologismy však mohou překladačovi působit potíže, existuje totiž poměrně velká skupina tzv. internacionálních frazeologismů. To jsou frazeologismy, které jsou srozumitelné po celém světě ve stejné podobě. Do této skupiny patří například frazeologismy z antické mytologie – *Achillova pata/ахиллесова пята/Achilles' heel*, *Danajský dar/ данайский подарок*, *Pandořina skříňka/ящик Пандоры/Pandora's box*, z bible například – *Kainovo znamení/Каинова печать/mark of Cain*, *Jidášův polibek/Поцелуй Иуды/kiss of Judas*, *Sodoma a Gomora/Содом и Гоморра/Sodom and Gomorrah*. Svůj vliv měli i důležité historické události – *objevit Ameriku/открывать Америку*, *překročit Rubikon/перейти Рубикон*, i citáty slavných osobností – *kostky jsou vrženy/жребий брошен/the die has been cast*. Pochopení těchto frazeologismů by nemělo průměrně vzdělanému člověku činit žádné větší obtíže.

### **Frazeologismy s názvy zvířat**

Frazeologismy jsou velmi obsáhlou složkou jakéhokoliv jazyka a frazeologismy, ve kterých se vyskytují názvy zvířat, jsou jeho velkou částí. Se zvířaty, ať divokými nebo domestikovanými, se člověk stěží setkal už v dávné minulosti a zkušenosti z pozorování jejich života i jejich chování daly podnět k vytváření frazeologismů a nejrůznějších rčení i pranostik, která vznikala na základě chování zvířat v určitém ročním období.

Pro praktickou část bakalářské práce budou excerpované frazeologismy rozdělené podle toho, k jakému zvířeti se vztahují. Srovnávacím jazykem jsem zvolila český jazyk, a to i při výskytu frazeologismů, kdy nebudou názvy zvířat ve frazeologismech všech tří jazyků stejné.

Hledání dostatečného počtu animalistických frazeologických jednotek, které by si odpovídali ve všech třech jazycích, byla práce poměrně náročná a v mnoha případech se odpovídající ekvivalenty dokonce nepodařilo nalézt vůbec.

V excerpovaných jednotkách, vypsanych nejen z frazeologických ale i překladových slovníků se vyskytují zvířata domácí a divoká. Zvláštními typy pak jsou případy exotických zvířat, která v našich krajích nejsou přirozeně k vidění (krokodýl, slon, velbloud, opice), ale frazeologismy, ve kterých se vyskytují, v českém jazyce zdomácněly.

Pro příklady významů slov v anglickém jazyce byl použit internetový online slovník *The Free Dictionary*, pro významy v ruském jazyce to byl *Толковый словарь русского языка* a pro český jazyk *Slovník spisovného jazyka českého*, dostupný také online.

## **1.5 Ruský, anglický, český jazyk**

Pokud se máme v praktické části zabývat srovnáváním frazeologismů z českého, ruského a anglického jazyka, je třeba se zmínit také o vzniku a historickém vývoji těchto jazyků. Český a ruský jazyk jsou si jakožto slovanské jazyky v mnohém podobné, ale právě pro tuto podobnost je překlad z těchto jazyků náročnější pro překladatele v tom, že je potřeba dávat si větší pozor na slova, která v obou jazycích stejně zní, ale mají rozdílný význam.

### **Slovanské jazyky**

Původním východiskem slovanských jazyků je také větev indoevropských jazyků. Slovanské jazyky se potom vydělily z praslovanštiny.

- Západoslovanské jazyky: čeština, slovenština, polština, etc
- Východoslovanské jazyky: ruština, ukrajinština, běloruština, etc
- Jihoslovanské jazyky: chorvatština, černohorština, makedonština

Slovanské jazyky používají pro psanou formu jak latinku, tak několik forem cyrilice.



## **Český jazyk**

Český jazyk je západoslovanský jazyk používaný na území České, respektive Slovenské republiky. Nejblíže má ke slovenskému a polskému jazyku.

- Spisovný jazyk – čistě spisovná forma - popsáný v mluvnicích a slovnících (pravidla českého pravopisu), určený k oficiálnímu styku, psaná forma českého jazyka
- Obecná čeština/hovorový jazyk – mluvená forma spisovného jazyka, může obsahovat jazykové prostředky bližší nespisovnému jazyku
- Nespisovný jazyk – zahrnuje i nářečí, dialekty, slangy, argot,...

Čeština má komplikovaný systém skloňování a časování, v písemné formě se používá latinka obohacená o diakritiku. Vzhledem k těsnému historickému propojení se v české slovní zásobě vyskytuje množství slov pocházejících z německého a také ruského jazyka. V současné době český jazyk přejímá velké množství anglických slov z oblasti informačních technologií, vědy, medicíny.

(Tamtéž: 67-71)

## **Ruský jazyk**

Vzhledem k tomu, na jak rozsáhlém území se ruský jazyk používal, je nejrozšířenějším slovanským jazykem. V současné době je ruština úředním jazykem nejen v Ruské Federaci, ale i ve většině území bývalého Sovětského svazu. Pro psaný záznam se používá zápis cyrilicí. Na současnou ruštinu, jako na většinu jazyků, má velký vliv angličtina.

### **Rozdíly mezi ruským a českým jazykem**

- Český jazyk používá v psané formě písmo latinky, ruský jazyk cyrilici
- Český jazyk má 7 pádů, ruský jazyk 6
- Český jazyk má pevná přízvuk, ruský jazyk má pohyblivý

(Tamtéž: 382-391)

## **Germánské jazyky**

Germánské jazyky patří do větve indoevropských jazyků. Není známo, jestli existoval nějaký germánský prajazyk jako například u románských jazyků, které vychází z latiny. Dělí se na:

- severogermánské (skandinávské) jazyky: islandština, švédština, dánština, norština etc
- západogermánské jazyky: němčina, jidiš, nizozemština, angličtina etc
- východogermánské jazyky: gótština

### **Anglický jazyk**

Angličtina je germánský jazyk, který se vyvíjel na území Anglie. Patří mezi třetí nejrozšířenější mateřský jazyk na světě a jako mateřský jazyk funguje nejen v Anglii ale i v Austrálii, na Novém Zélandu, v Kanadě, v USA etc. Jako úřední jazyk je používán například v Indii nebo na Jamajce. Na vývoj anglického jazyka měly velký vliv jazyky skandinávské a s příchodem křesťanství také latina. Ve spojitosti s objevitelskými cestami a zakládání britských kolonií, dochází v 16. století k rozšíření angličtiny do celého světa. S tím je také spojena existence mnoha územních variant anglického jazyka (britská, americká, australská angličtina), které se mohou lišit odlišnou slovní zásobou nebo výslovností. Slovní zásoba angličtiny obsahuje množství slov z románských jazyků, především však z francouzštiny – language – lange, grand – grande.

V moderních technologiích nebo vědě dochází také neustále ke vzniku novotvarů, které obohacují slovní zásobu jazyka.

V souvislosti s rozvojem obchodu a globalizací se anglický jazyk stává univerzálním mezinárodním dorozumívacím prostředkem.

(Glanville 2002: 8-21)

## 2. PRAKTICKÁ ČÁST

### 2.1 Frazeologismy s názvy zvířat

V praktické části se zabývám srovnáváním frazeologismů tří různých jazyků. Nejprve je třeba určit samotné pojmenování zvířete. Ve všech třech jazycích docházelo postupem času k přenesení významu původního zoologického označení. Pro významy slov v jednotlivých jazycích byly použity výkladové slovníky, pro ruský jazyk je to Толковый словарь русского языка na adrese [www.vedu.ru](http://www.vedu.ru), pro anglický jazyk to byl Collins English Dictionary dostupný on-line na adrese [thefreedictionary.com](http://thefreedictionary.com), a pro český jazyk Slovník spisovného jazyka českého, zpracovaný ústavem pro jazyk český - [ssjc.ujc.cas.cz](http://ssjc.ujc.cas.cz)

Samotné frazeologismy jsou rozděleny do skupin na základě jejich zoologického komponentu, do jedné skupiny jsou zařazeny samci, samice i mláďata – *kocour, kočka* i *kotě*. Následně jsou frazeologické jednotky roztříděny do podskupin podle míry jejich vzájemné ekvivalence. Pokud se mezi excerpovanými jednotkami vyskytla skupina s malým počtem zástupců, vytvořila jsem skupinu na základě jejich podobnosti nebo příbuznosti – *hmyz, ptáci*.

Po rozdělení frazeologismů jsem se zabývala jejich obsahem a snažila jsem se nalézt jejich společné prvky, u některých například převažuje negativní hodnocení, jiné se zaměřují na vzhled či chování člověka.

Nejzajímavější skupinou v takovémto rozdělení bude pravděpodobně skupina frazeologických analogů a bezekvivalentních frazeologismů. Těmito dvěma skupinami bych se ráda zabývala podrobněji, pokusila se vysvětlit jejich původ případně popsat jiné zajímavosti, které jsou s nimi spojené.

### 2.2 PES

#### Významy slova *pes* v jednotlivých jazycích

Pes je jedním z nejoblíbenějších a nejmilovanějších domácích zvířat na celém světě, Českou republiku, Velkou Británii, Ameriku ani Ruskou federaci nevyjímaje. V různých jazycích má však i jiné významy, které vyplývají z historického a kulturního vývoje země i jazyka.

Ruský jazyk:

1. Домашнее животное сем. псовых
2. Название хищных млекопитающих сем. псовых
3. О злом, грубом человеке
4. Знаток, ловкий в каком-нибудь деле человек

Anglický jazyk:

1. A domesticated carnivorous mammal (*Canis familiaris*) related to the foxes and wolves and raised in a wide variety of breeds.
2. informal term for a man
3. a man or boy regarded as unpleasant, contemptible, or wretched
4. an unattractive or boring girl or woman
5. something worthless or of extremely poor quality
6. a hinged catch that fits into a notch of a ratchet to move a wheel forward or prevent it from moving backward

Český jazyk:

1. šelma chovaná odpradávná jako pomocník člověka při lovu, k hlídání ap., pes domácí
2. samec psovitě šelmy vůbec
3. bezohledný, krutý člověk
4. nadávka, dř. zvl. příslušníkům jiného náboženství, národa apod.
5. bezvýznamná, krátká role; čokl (div. slang)

Kromě označení *psa* ve významu zoologickém, které je ve všech jazycích stejné, v českém a anglickém pojetí má slovo *pes* spíše negativní zabarvení – krutý, bezcitný člověk, nekvalitní výrobek, nehezká žena, zatímco v ruském jazyce může znamenat i kladné ohodnocení – šikovný člověk, který v určité oblasti něco dokázal, s tím nepochybně souvisí i *собаку съест* на чём-либо. Pouze v angličtině má také význam určitého mechanického zařízení. Z anglického jazyka se do obou dalších také rozšířilo pojmenování hot-dog jako pokrm rychlého občerstvení.

## **Pes ve frazeologismech**

### Úplné ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Собачья жизнь	Dog's life	Psí život, mizerný život
Собачья погода		Psí počasí
Побитый пёс		Spráskaný pes

### Částečné ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Жить как кошка с собакой	Fight like cats and dogs	Rvou se jako psi a kočky
Старую собаку новым трюкам не научишь	You can't teach an old dog new tricks	Starého psa novým kouskům nenaučíš
Сдохнуть как бездомная собака		Chcípnout jako opuštěný pes
Вот где собака зарыта		V tom je zakopaný pes
Предан как собака	Loyal dog	Věrný pes
Как пёс бездомный		Opuštěný jako pes
	As nervous as a cat	Nervózní jako pes
Побить собаку любая палка годится	A staff is quickly found to beat a dog with	Kdo chce psa bít, hůl si najde
Устать как бобик	Dog-tired	Být unavený jako pes

### Relativní ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
	As sick as dog	Cítit se pod psa
Собачий холод	Beastly cold	Zima jako v psinci

### Frazeologické analogy

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Мухи дохнут от скуки		Chcípнул tu pes
Дрожать как заячий хвост		Třást se jako ratlík

## Bezekvivalentní frazeologismy

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Собаку съестъ		Mít něco v malíčku

Je zajímavé, že u zvířete, které si člověk tolik oblíbil a které je domácím mazlíčkem, v nemnoha případech i členem rodiny, existuje tak málo frazeologismů, které by oceňovali jeho kladné stránky, například jako výraz – *věrný pes*, hodnocení jeho oddané povahy. *Starého psa novým kouskům nenaučíš* také nelze vykládat jako výraz, který by psy hodnotil kladně.

Tyto frazeologismy jsou nějakým způsobem spojeny s nepohodou a nepřízní osudu. Za zmínku také stojí, že jsem nenašla žádný frazeologismus, ve kterém by se vyskytovalo opačné pohlaví – fena. I když samotný výraz v angličtině *bitch* se stal vulgárním označením pro obscénní a nemravnou ženu nebo dívku.

Zajímavá je situace u uvedených frazeologických analogů. *Třást se jako ratlík*, v ruském jazyce *тřást se jako zajetí ocásek*, je spojen s charakteristickým vzhledem malých plemen psů – ratlíků, u kterých bývá třas viditelný na první pohled. Tento třas vzniká buď jako reakce na studené počasí nebo na ohrožení. Může být tedy i příznakem stresu – *nervózní jako pes*. V anglickém ekvivalentu je nervozita spojena s kočkou. Výraz *chcípnuť tu pes*, vyjadřuje nudné místo, kde se neděje vůbec nic zajímavého, kde ani pes neštěká. Ruský ekvivalent *муху дохнуть от скуки* vyjadřuje tuto skutečnost ještě jasněji.

Mezi frazeologismy, ke kterým nelze v cizích jazycích nalézt odpovídající ekvivalent patří ruské *собаку съестъ*. Původ tohoto výroku nelze přesně určit, nicméně v Rusku je stále oblíbený i používán. Existuje divadelní představení Jevgenije Griškovce s názvem *Jak jsem snědl psa* - *Как я съел собаку*, v tomto představení má však výraz svůj doslovný smysl, jde opravdu o sněženého psa.

*Pes* je ve frazeologické zásobě jazyků často používaným zvířetem, velmi často je poukazováno na tvrdé podmínky, ve kterých žije – *psi život*; *cítit se pod psa*; *chcípnuť jako pes* a na jeho vztah s dalším oblíbeným domácím mazlíčkem – kočkou.

Frazeologismů týkajících se *psa*, je možné ve všech jazycích najít velké množství a jejich významy jsou téměř totožné. V obratech vybraných pro tuto práci jsem sice našla více ekvivalentů mezi ruským a českým jazykem, anglický však zaostával jen o málo.

Obliba psích přirovnání je velká, nehledě na to, že většinou jsou to obraty negativně hodnotící.

## **2.3 KOČKA**

### **Významy slova *kočka* v jednotlivých jazycích**

Ruský jazyk:

1. Хищное млекопитающее сем. кошачьих
2. Домашний вид такого животного, а также мех его
3. Самка домашнего кота
4. Род железных шипов (или иных приспособлений), надеваемых на обувь для лазанья на столбы, по отвесным склонам
5. Небольшой якорь
6. Ременная плеть с несколькими хвостами

Anglický jazyk:

1. A small carnivorous mammal (*Felis catus* or *F. domesticus*) domesticated since early times as a catcher of rats and mice and as a pet and existing in several distinctive breeds and varieties
2. A woman who is regarded as spiteful
3. A person, especially a man
4. A player or devotee of jazz music
5. A cat-o'-nine-tails
6. A catfish
7. A cathead
8. A device for raising an anchor to the cathead
9. A catboat
10. A catamaran

Český jazyk:

1. malá kočkovitá šelma, chovaná v domácnostech, na venkově zvl. pro hubení myší; kočka domácí; každá kočkovitá šelma vůbec
2. malá n. středně velká šelma s hustým kožichem
3. falešný, úlisný člověk

4. atraktivní žena, dívka
5. kožišina na límci, kolem krku n. ramen
6. kocovina
7. velký trs ostřic vystupující z rašeliniště
8. pojízdný vozík jeřábu se zdvihacím ústrojím
9. druh důtek
10. kočičky - větvičky vrby jívy s částečně rozvitými pupeny – květy

Opět jsou stejné významy slova *kočka* nejen jako domácího mazlíčka, ale i větších zvířat z rodu kočkovitých. Ve všech jazycích také označuje kožešinu tohoto zvířete. Stejný význam má také jako druh důtek s devíti prameny. Zajímavé je označení *kočka* ve významu přeneseném na osobu. Zatímco v českém jazyce označuje atraktivní ženu nebo dívku, v angličtině se tímto slovem myslí žena zákeřná nebo úlisná.

V anglickém jazyce se slovo *kočka* také vyskytuje ve složeninách týkajících se vody a námořnictví: *catfish* – sumec, *catboat* – plachetnice. Pro část kotevního upevnění na lodi se toto slovo používá jak v angličtině, tak v ruštině.

Několik botanických významů slova *kočka*, *kočička* lze naopak najít pouze v českém jazyce. V ruštině se tímto slovem ještě označují kovové hřeby připevněné na botách používané při horolezectví nebo pohybu v ledovém a sněhovém terénu. V češtině se pro tato stoupací železa používá termín *mačky*, ze slovenského *mačka* neboli *kočka*.

### **Kočka ve frazeologismech**

#### Úplné ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
	Put the cat among the pigeons	Pustit kočku mezi holuby, do holubníku
Чёрная кошка дорогу перебежала	Black cat runs across the road	Černá kočka přeběhla přes cestu

#### Částečné ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Без кота мышам раздолье	When the cat is away, the mice will play	Když kočky nejsou doma, myši mají pré



Игра в кошки-мышки	Play cat and mouse	Hra kočky s myší
Ночью все кошки серы	All cats are grey at night	Potmě je každá kočka černá
Облизываться как кот на сметану		Olizovat se jako mlsný kocour

#### Relativní ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Слепой как крот		Slepý jako kotě
Кошачий концерт		Jako když tahá kočku za ocas

#### Frazeologické analogy

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Писать как курица лапой		Škrábat jako kocour
Нужен как рыбе зонтик		Je to pro kočku
	Rain cats and dogs	Leje jako z konve

#### Bezekvivalentní frazeologismy

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
	Has the cat got your tongue?	
	Conceited as a barber's cat	
	Smiling like a Cheshire cat	Směje se jak prasklej cvek

Na *kočky* je stále pohlíženo jako na lovce. Přestože jsou stovky let brány jako mazlíčci a členové rodin, stále si uchovali část své divoké přirozenosti, jak to vyplývá i z uvedených frazeologismů - *pustit kočku mezi holuby, když kočky nejsou doma, myši mají pré, hra kočky s myší*.

Zvláštní je potom situace u pověry, která se týká černé *kočky*, která člověku přeběhne přes cestu. Zatímco v České republice, Rusku a USA je toto chování předzvěstí neštěstí, v Anglii je tomu naopak a například v Německu ještě záleží na tom, z jaké

strany *kočka* přichází. Jestliže zprava doleva, je to špatné znamení, opačný směr značí úspěšný den. (<http://www.bbc.co.uk>)

Opět zajímavé jsou frazeologické analogy. Výraz *škrábat jako kocour*, rus.: *писатъ как курица лапой*, tedy nehezky, nečitelně psát, je známý snad všem dětem. Frazeologismus *нужен как рыбе зонтик*, (narazila jsem i na podobný český ekvivalent *potřebuje to jako ryba kolo*) v češtině výraz *je to pro kočku* označuje věc nebo činnost, která je zbytečná nebo která nemá smysl. Zatímco v současné češtině se tento výraz už příliš nepoužívá, podle časopisu *Naše řeč* z roku 1934, byl tento obrat velmi urážlivý a vulgární. (<http://nase-rec.ujc.cas.cz>)

U anglického obratu *rain cats and dogs* jsem našla hned několik možných verzí jeho vzniku, od podobnosti se starým francouzským slovem vodopád – *catadoupe*, až po tu pravděpodobnější, kdy po dlouhotrvajících britských deštích unášela divoká voda městem utonulá toulavá zvířata. Tento obrat použil poprvé Jonathan Swift ve své knize *A Complete Collection of Polite and Ingenious Conversation*. Z knihy Lewise Carrola Alenka v říši divů se rozšířil anglický výraz *smiling like a Cheshire cat*.

Výraz *has the cat got your tongue* můžeme sice do češtiny přeložit jako *copak neumíš mluvit?*, frazeologický ekvivalent však čeština nenabízí, stejně jako v případě *conceited as a barber's cat* – což by se dalo do českého jazyka přeložit jako *marnivý jako holičova kočka*. Původní význam těchto anglických výrazů už možná neznají ani Britové.

## **2.4 PTÁCI**

### ***Ptáci ve frazeologismech***

Úplné ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
	As wise as owl	Moudrý jako sova
Белая ворона	White crow	Bílá vrána
Гадкий утёнок	Ugly duckling	Ošklivé káčátko
Важный как павлин	As proud as a peacock	Pyšný jako páv
Одна ласточка весны не делает	One swallow does not make a summer	Jedna vlaštovka jaro nedělá
Лебединая песня	Swansong	Labutí píseň

Первая ласточка		První vlaštovka
Куриные мозги		Slepičí mozeček
Как мокрая курица		Vypadat jako zmoklá slepice
Надуваться как индюк		Naparovat se jako páv

#### Částečné ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
С высоты птичьего полета	Bird's-eye view	Ptačí pohled, ptačí perspektiva
Ворон ворону глаз не выклюет	A raven will not peck another raven's eye	Vrána vráně oči nevyklove
Есть как воробышек	Eat like a bird	Jíst jako vrabec
Миловаться как голубки		Cukrovat jako hrdličky
Ложиться с курами	Go to bed with the chickens	Chodit spát se slepicemi
Ночная бабочка	Night owl	Noční sova
Идти гуськом		Jít husím pochodem
Подсадная утка		Volavka, vějička

#### Relativní ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Набрасываться на кого как вороны на падаль		Slétat se jako supi
Газетная утка	Canard	Novinářská kachna
Красный как индюк	As red as lobster	Rudý jako krocan
	A little bird told me	Štěbetají si o tom vrabci na střeše
	Birds of feather flock together	Vrána k vráně sedá
Ранняя птичка находит червячка	The early bird catches the worm	Ranní ptáče dál doskáče
Лучше воробей в руке, чем петух на крыше	A sparrow in the hand is better than a cock on the	Lepší vrabec v hrsti nežli holub na střeše

	roof	
Видно птицу по полёту	A bird may be known by its song	Podle nosa poznáš kosa

#### Frazeologické analogismy

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Орёл или решка	Heads or tails	Panna nebo orel
За деньги и кляча поскачет	Money makes the mare go	Zadarmo ani kuře nehrabe
Как два медведя в одной берлоге		Jako dva kohouti na jednom smetišti
Считать ворон		Chytat lelky
Смотреть как мышь на крупу		Koukat jako sůva z nudlí

Frazeologismy, ve kterých se vyskytují názvy *ptáků*, jsou ve všech jazycích hojně zastoupeny a používány. Mezi těmi, které mají v ruském, českém, i anglickém jazyce úplné nebo částečné ekvivalenty patří ty, ve kterých se využívá jak vnější podoby – *rudý jako krocán*, *ošklivé káčátko*, tak jejich zvyklostí a chování charakteristických pro jejich život – *noční sova*.

Obrácením reálné skutečnosti vyjadřuje *bilá vrána* nebo také *black swan* vzácný přírodní jev, v přeneseném smyslu člověka, který se od ostatních nějakým způsobem odlišuje. Z pohádky H. CH. Andersena se do mnoha jazyků rozšířil výraz *ošklivé káčátko*, které se v přeneseném smyslu stalo používaným frazeologismem. *Vlaštovka*, které naši předkové na základě pozorování přírody přiřknuli vznešenou roli posla jara, je i ve frazeologismech zvěstovatelem změny – *první vlaštovka*. Obrat *první vlaštovka jaro nedělá* lze však chápat jako varování – první známky změny tu sice jsou, ale je ještě brzy tvrdit, že se tak skutečně stane.

Domácí drůbež jako *slepice* a *kuřata*, chovaná a vykrmovaná výhradně pro užitek, je celkově chápána jako hloupá a ošklivá – *slepičí mozeček*, *zmoklá slepice*. Vždyť i samotný výraz *slepice* je v češtině používán k označení hloupé ženy.

Zajímavý je vznik obratu *novinářská kachna*, toto sousloví pochází z němčiny, ve které se zkratkou N.T. označovali neověřené novinové články. Výslovnost těchto dvou písmen zní v němčině eN Té, tedy stejně jako slovo Ente – kachna. (<http://behensky.blog.respekt.ihned.cz>)

Mezi frazeologismy s relativními ekvivalenty ve všech třech jazycích najdeme několik takových, které si odpovídají v jazyce ruském a anglickém. Přísluví *lepší vrabec v hrsti nežli holub na střeše* je v ruském i anglickém pojetí téměř stejný, ale místo českého holuba na střeše zde figuruje *kohout*. Velmi podobné jsou si také ekvivalenty *money makes the mare go* a *за деньги и кляча поскачет*, které se však netýkají *kuřete*, jako v češtině, ale označují *koně* respektive *herku*. V anglické a ruském jazyce bude *ranní ptáče* odměněno tím, že dřív *najde červa*, v českém jazyce *doskáče dál*. V tomto případě jde zřejmě spíše o libozvučnost českého pořekadla a o rým, stejně jako ve frazeologismu *podle nosa poznáš kosa*.

Zvláštní a pestré varianty přirovnání *смотреть как мышь на крупу* nebo jeho varianty *смотреть как баран на новые ворота* můžeme najít v češtině. Zdá se, že rozdíl jsou jednak krajové, jednak vnikají stále nové na základě lidové tvořivosti a tak máme v češtině například *hledět jako tele na nová vrata*, *čučet jako husa do flašky*, *hledět jako vyoraná myš*, *čučet jako péro z gauče*, *čučet jako chleba z tašky*.

Největší skupina excerpovaných frazeologismů nebyla roztřízena podle jednotlivých ptačích druhů, ale byla ponechána v celku. Zatímco v ruském a českém jazyce se ve frazeologismech vyskytují převážně konkrétní ptačí druhy a frazeologické výrazy jsou tak tvořeny se skutečným přihlédnutím k jejich typickému vzhledu nebo chování, v anglickém jazyce je mnohem častěji použito souhrnné označení *bird*.

## 2.5 KÚŇ

### **Významy slova *kůň* v jednotlivých jazycích**

Ruský jazyk:

1. крупное непарнокопытное животное сем. лошадиных
2. крупная и нескладная женщина
3. в шахматах: фигура, изображающая конскую голову на высоко изогнутой шее
4. гимнастический снаряд для маховых упражнений и опорных прыжков

Anglický jazyk:

1. a large, solid-hoofed, herbivorous mammal, *Equus caballus*, domesticated since prehistoric times, bred in numerous varieties, and used for carrying or pulling loads and for riding
2. a fully mature male animal of this type; stallion
3. something on which a person rides, sits, or exercises, as if astride the back of such an animal: rocking horse
4. also called trestle a frame or block, with legs, on which something is mounted or supported
5. vaulting horse
6. pommel horse
7. soldiers serving on horseback; cavalry: a thousand horse
8. *Informal.* horsepower
9. *Informal.* a knight in chess
10. *Slang.* an illicit aid to schoolwork, esp. a literal translation of a foreign-language text; pony; crib
11. a mass of rock enclosed within a lode or vein of ore
12. *Slang.* heroin

Český jazyk:

1. velký jednokopytník původem ze stepi, člověkem ochočený a užívaný k tahu a k jízdě
2. tělocvičné nářadí užívané k přeskokům
3. šachová figura v podobě koňské hlavy, jezdec
4. jednotka výkonu rovná 75 kilogrammetrům za vteřinu (koňská síla)
5. nadávka, zprav. člověku omezenému

Nejvíce rozličných významů slova *kuň* nám nabízí anglický jazyk. Pomineme-li jeho zoologický význam, je *kuň* také tělocvičné nářadí, šachová figurka, u nás známá také jako jezdec, dále také podstavec nebo lešení, který něco drží nebo podpírá, nejspíše tedy něco, co u nás nazýváme *koza*.

Termín koňská síla se používá i v českém jazyce, zatímco metalurgický/hornický termín, bychom asi nerozluštili. Souhrnně se tak také označují jezdci na koních, například vojáci kavalerie. Ve slangové angličtině se tak nazývá doslovný překlad cizojazyčného textu a droga heroin.

V ruském a českém jazyce má také negativní význam, v češtině je to označení pro hloupého, omezeného člověka a v ruštině pro velkou, nešikovnou ženu.

### **Kůň ve frazeologismech**

#### Úplné ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Как ломовая лошадь	To work like an horse	Dřít jako kůň
Лошадиная доза		Koňská dávka

#### Částečné ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Темная лошадка	Dark horse	Černý kůň
Дарёному коню в зубы не смотрят	Do not look a gift horse in the mouth	Darovanému koni na zuby nehleď
Любимый конёк	Hobby-horse	Oblíbený koníček
Коней на переправе не меняют	Do not change horse in midstream	Neměň koně uprostřed proudu
	You can lead a horse to water, but you cannot make him drink	Koně můžeš dovést k vodě, pít ale musí sám

#### Relativní ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Драться как петухи		Rvát se jako koně

Kůň byl pro naše předky velmi důležitým domácím zvířetem, zapřahal se do povozů jak na zemědělských usedlostech, tak v lomech, pivovarech, používal se k orbě, stahoval dřevo z lesa, používali se ve vojenství – *dřít jako kůň*. Termín koňská síla se

používá stále, třebaže v současné době už označuje technickou veličinu. Ve frazeologismech pro vykonávání těžké práce se kromě *koně* používají také jiná domácí zvířata - *osel, mezek, vůl*, v ruštině *вол*, v angličtině *ox*. Spojení *koňská dávka* se vztahuje k množství nebo velikosti určité dávky (často bývá spojován s anestetiky, alkoholem), podobně jako jiný frazeologismus *porazilo by to i koně / vola*. Téměř stejný význam jako *hledat na něčem mouchy* má výraz *darovanému koni na zuby nehled'*, který se také vyskytuje v podobné verzi ve všech třech jazycích.

Z anglického dostihového prostředí se do všech tří jazyků dostal fraz. *černý kůň* jako synonymum pro málo známého nebo nečekaného vítěze. Anglické slovo *hobby* v češtině i ruštině zdomácnělo, nevytlačilo však původní pojmy *koníček, конёк*, jako označení pro činnost, které se člověk věnuje ve svém volném čase a čistě pro vlastní potěšení.

Jediným obratem s relativním ekvivalentem v této skupině je výraz *rvát se jako koně*, který je v češtině velmi oblíbený a často používaný. Vznikl pravděpodobně na základě vzájemných soubojů divokých koní, kteří si tímto způsobem upevňují svoji pozici ve skupině. Jemu ekvivalentní ruský výraz *драться как петухи* je založený na vesnické zkušenosti.

## **2.6 RYBA**

### **Významy slova *ryba* v jednotlivých jazycích**

Ruský jazyk:

1. позвоночное водное животное с конечностями в виде плавников, дышащее жабрами
2. часть туши (тушки) такого животного, употр. в пищу.
3. вялый, холодный человек
4. созвездие Рыбы

Anglický jazyk:

1. any of various cold-blooded, aquatic vertebrates having gills, commonly fins, and typically an elongated body covered with scales: includes three unrelated classes
2. (loosely) any of various other aquatic animals
3. the flesh of fishes used as food



4. constellation - Fishes, Pisces (lat.)
5. *Informal.* a person: an odd fish; a poor fish
6. *Slang.* a new prison inmate

Český jazyk:

1. nižší obratlovci odkázaní životem na vodu, dýchající žábami a mající končetiny přeměněné v ploutve, třída Pisces
2. ostatní vodní živočichové (i žralok, velryba)
3. jméno dvanáctého souhvězdí zvěřníku
4. nudný, mdlý člověk
5. nesprávně rozmetaná písmena; tiskové chyby tím vzniklé (polygr.)

Ve významu slova ryby se všechny tři jazyky téměř ve všem shodují. Pod označením ryba jsou chápáni všichni mořští živočichové, včetně žraloků i velryb, kteří správně patří mezi paryby respektive savce, a také maso z nich. Ryby jsou dále souhvězdí a znamení zvěrokruhu. Člověk označený tímto jménem je nudný a nezajímavý. V anglickém jazyce se tak slangově označuje nováček ve věznici, v českém jazyce je to zajímavý polygrafický termín pro písmena špatně roztřízená do přihrádek a také pro chyby, které z toho vyplývají.

### **Ryba ve frazeologismech**

Úplné ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Быть нем как рыба	As mute as a fish	Mlčet jako ryba, němý jako ryba
Мелкая рыба	A small fish	Malá ryba
Крупная рыба	A big fish	Velká ryba
Как рыба в воде	Like a fish to water	Jako ryba ve vodě
	A big fish in a small pond	Velká ryba v malém rybníce

### Částečné ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Как рыба на суше / без воды	Like a fish out of water	Jako ryba bez vody / na suchu
Как сельди в бочке	Packed like sardines	Mačkat se jako sardinky
	Guests, like fish, begin to smell after three days.	Ryba a host třetí den smrdí
Здоров как бык	As healthy as a horse / fish / ox	Zdravý jako rybička
	A fish rots from the head down	Ryba smrdí od hlavy

### Relativní ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Холодный как рыба	A cold fish	Studená ryba, studený čumák

### Frazeologické analogy

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Ни рыба ни мясо	Neither fish nor fowl	Ani ryba ani rak

### Bezekvivalentní frazeologismy

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
	Bigger fish to fry	Mít na práci důležitější věci

Přirovnání *cítit se jako ryba ve vodě* nebo *na suchu* označuje místo, kde se člověk cítí dobře nebo i činnost, ve které vyniká. V anglickém jazyce existuje také varianta *jako kačena ve vodě*. Další z výrazů, známých ve všech třech jazycích je *mačkat se jako sardinky*. Vzhledem k tomu, že se zde jako u jediného z excerpovaných frazeologismů vyskytuje konkrétní druh ryb, lze předpokládat, že tento výraz pochází od oblíbených sardinek v plechovce, namačkaných tak, aby se jich do konzervy vlezlo co nejvíce.

*Malá / velká ryba* označuje v přeneseném významu nedůležitého respektive významného nebo bohatého člověka.

Asi nejznámější český frazeologismus spojený s rybou *zdravý jako rybička* má v obou ostatních jazycích odlišné ekvivalenty, v angličtině se ve stejném přirovnání vyskytuje *kůň někdy i vůl*, v ruštině se týká *býka*.

Kůň i býk se vyznačují velkou fyzickou silou a schopností tvrdě pracovat, jejich spojení se zdravím je tedy v tomto případě mnohem logičtější než u českého obratu.

Původní význam frazeologismu *ryba smrdí od hlavy*, který je stejný i v anglickém jazyce se už v běžném jazyce pravděpodobně nepoužívá, ale jeho význam přenesený je v současném světě aktuální. *Rybí hlavou* jsou myšlena jakákoliv důležitá, hlavní nebo vedoucí místa. *Smrad* je v současnosti nahrazen podvody, korupcí. Znamená tedy, že za jakýmkoliv nepříjemnostmi většinou nestojí obyčejní úředníci, ale jejich vedení.

Pro výraz *guests, like fish, begin to smell after three days* se mi podařilo nalézt ekvivalent pouze v českém jazyce, ale spíše se bude opět jednat o překlad původního anglického. Při kontrole tohoto výrazu na internetu jsem zjistila, že tento obrat je považován za výrok amerického státníka Benjamina Franklina, v angličtině zdomácněl a stále se používá. (<http://www.pbs.org>)

*Neither fish nor fowl / ни рыба ни мясо* vyjadřuje na základě dvou složek *fish / fowl, рыба / мясо*, že věc, kterou popisuje, není ani to, ani ono. Oběma je to podobné, ale přesně zařadit do určité kategorie nelze. V poslední době se často vyskytuje ve spojení s moderními technologiemi „*Samsung Galaxy S4: ani ryba, ani rak.*“ (<http://smartmania.cz>)

Mezi frazeologickými analogy se v tomto případě vyskytuje pouze jedna jednotka - *a cold fish* jako označení pro nezajímavého, nudného člověka. V češtině máme kromě *studené ryby* ještě ekvivalent *studený čumák*.

*Bigger fish to fry*, doslova *větší ryba na smažení*, je jedním z frazeologismů, pro které nemá čeština frazeologický ekvivalent. Výraz souvisí s předchozími frazeologismy *velká / malá ryba*. Zpravidla nejprve řešíme důležité problémy nebo řešíme problémy důležitých lidí a teprve potom se staráme o zbytek.

Nejvíce frazeologismů spojených s rybami má anglický jazyk. Zajímavé je, že v excerpovaných jednotkách se (až na sardinky) nevyskytují frazeologismy, které by přímo souvisely s nějakým konkrétním druhem ryby, například tak, jak je tomu u

„ptačích“ frazeologismů, uvedených v této práci. Velké množství těchto frazeologismů má také své ekvivalenty i v ostatních dvou jazycích.

## 2.7 HMYZ

### **Hmyz ve frazeologismech**

#### Úplné ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Хлопотливый как пчёлка	As busy as bee	Pilný jako včelička

#### Částečné ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Полёт как улитка	Slow as a snail	Vleče se jako hlemýžď
Как ночная бабочка на огонь	Like a moth to flame	Jako můry ke světlu
Безобидный как муха	He would not hurt a fly	Neublížil by ani mouše
Мрут как мухи	Drop like flies	Mřou jako mouchy
Как мухи на мёд		Jako vosy na med
Слабый как муха	Weak as a kitten	Slabý jako moucha

#### Relativní ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Делать из мухи слона	Make a mountain out of a molehill	Dělat z komára velblouda
Не дразнить гусей	Stir up a hornet's nest	Šťourat do vosího hnízda

#### Frazeologické analogy

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Телячий восторг		Šťastný jako blecha
Убить двух мух одной хлопучкой	Kill two birds with one stone	Zabít dvě mouchy jednou ranou

Как собак нерезаных		Lidí jako blech
Быть как сонная муха		Mouchy snězte si mě

V českých frazeologismech se, podobně jako tomu bylo u „ptačích“ frazeologismů, objevuje velké množství konkrétních druhů hmyzu – včely, můry, blechy, komáři. Frazeologismy, které mají ve všech třech jazycích totožné nebo velmi podobné ekvivalenty odkazují k typickému hmyzímu chování – *pilný jako včelka, vleče se jako šnek / hlemýžď, slétají se jako můry ke světlu*. Moucha se ve frazeologismech stala synonymem pro něco malého a slabého odtud tedy frazeologismy *neublížil by ani mouše*, (v angličtině i *bleše*) a *slabý jako moucha* (opět odlišný výraz v angličtině – *kotě*). *Slétat se jako vosy na med* a ruský ekvivalent *как мухи на мёд* by se dal přiřadit k dalším variantám frazeologismu uvedeného v části týkající se ptáků – *slétat se jako supi*, ovšem v této variantě je výraz bez negativního zabarvení.

Zbytečně neprovokovat, nevystavovat se riziku, tak by se dal přeložit frazeologismus *do not stir up a hornet's nest*, v češtině i v ruštině má tento výraz více originálních ekvivalentů, které se už ale nepojí s hmyzem, například *не будете спящую собаку*. Na silných velikostních kontrastech jsou založeny fraz. *dělat z komára velblouda*, v ruštině *z mouchy slona* a v angličtině *z krtiny horu*. Nejde zde o vlastnosti komára ani velblouda, pouze o porovnání jeho velikosti.

Frazeologismus *šťastný jako blecha* nemá žádný objektivní důvod svého vzniku, souvisí v přeneseném významu pravděpodobně s tím, že blecha, jako parazit žijící přímo na svém hostiteli, nic jiného nepotřebuje a může být považována za šťastnou. Ruský ekvivalent *телячий восторг* se týká bezdůvodné, a bezprostřední radosti a štěstí, kterou projevují mláďata, v tomto případě konkrétně telata.

Výraz *mouchy snězte si mě*, odkazuje na to, že i když danou osobu obtěžuje tento dotěrný hmyz, neudělá nic pro to, aby jim v tom zabránil, v přeneseném smyslu by se jimi nechal i sníst – je to tedy označení pro netečného a flegmatického člověka, v ruštině je přímo tento člověk označen jako *сонная муха*. Pro české *zabít dvě mouchy jednou ranou* existují jak v angličtině, tak v ruštině specifické analogy - *убить двух зайцев одним выстрелом*.

Frazeologismy, ve kterých se vyskytuje název hmyzu, tvoří také velkou skupinu. Pokud se jedná o přirovnání, existují jak v anglickém tak i českém a ruském jazyce stejné obraty se stejnými druhy hmyzu. Mezi těmito frazeologismy existuje také velké množství různých originálních verzí, ve kterých se místo hmyzu vyskytují jiná zvířata s podobnými vlastnostmi. Ani mezi ruským a českým jazykem není podobnost ekvivalentů tak vysoká jako v předchozích frazeologismech.

## **2.8 KOZA**

### **Významy slova *koza* v jednotlivých jazycích**

Ruský jazyk:

1. одомашненный вид козлов
2. самка козла
3. плохая женщина, девушка
4. жест или состояние пальцев кисти руки, когда указательный и мизинец разогнуты, средний и безымянный палец согнуты

Anglický jazyk:

1. any agile, hollow-horned ruminant of the Old World genus *Capra*, of the family Bovidae, closely related to sheep, usu. native to mountainous regions, and widely distributed in domesticated varieties
2. any of various related animals, as the Rocky Mountain goat
3. constellation - Capricorn
4. a scapegoat or victim
5. a lecherous man

Český jazyk:

1. menší přežvýkavec chovaný pro mléko
2. samice zvířat rodu *Capra*
3. podstavec na řezání dříví
4. ochranná konstrukce mostních pilířů proti ledovým krám
5. podstavec z trámů ke stavbě lešení
6. tělocvičné nářadí užívané k přeskokům
7. nadávka ženě, zvl. hubené n. přehnaně pobožné, hloupé

Ačkoliv se to na první pohled nezdá, i slovo *koza* má ve všech třech jazycích velké množství významů. Když vynecháme ten zoologický, pak v angličtině označuje ještě souhvězdí (v češtině kozoroh), oběť a chlípného muže (v češtině *kozel*, *starý kozel*). V češtině se pod pojmem koza rozumí konstrukce pro řezání dříví, nebo pro stavbu lešení, tělocvičné nářadí a také je to mírná nadávka namířená proti ženě. V ruštině je navíc tímto slovem označeno gesto, při kterém jsou ukazováček a malíček zvednuty vzhůru a prostředníček a prsteníček ohnuty dolů.

### Koza ve frazeologismech

#### Relativní ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Идѣт как корове седло		Sluší mu to jak koze čepec
Гонять как собаку		Prohánět jako nadmutou kozu
Драть как сидорову козу		Zrubat jak financ kozu
Как корова на льду		Chodí jak koza po ledě

#### Frazeologické analogismy

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Пускать козла в огород	Set the wolf to mind the sheep	Udělat kozla zahradníkem
Разбираться в чѣм как свинья в апельсинах		Rozumět tomu jako koza petrželi

Kozu se ve frazeologismech jsem našla pouze v českém a ruském jazyce, v ruském však pouze v případě jediné excerpované jednotky. Většinou jde o frazeologismy, které vyvolávají úsměv. Zajímavé je, že z excerpovaných frazeologismů ani jeden neměl v ostatních jazycích úplný ekvivalent.

Použití frazeologismů *sluší tu to jako koze čepec / идѣт как корове седло a chodit jako koza po ledu / как корова на льду*, přestože je neuctivé, není v žádném případě vulgární, má spíše komický charakter.

Výraz *prohánět jako nadmutou kozu* se v tomto znění vyskytuje pouze v češtině, ani v jednom z ostatních dvou jazyků neexistuje. Tento obrat vychází z vesnické zkušenosti - nadmutá (někdy také zdutá) *koza* snědla něco, co neměla a jediným lékem našich předků bylo, pokusit se koze popohnat zažívání pohybem. Jak říká lidové přísloví - *když se koza roznemůže ani čert jí nepomůže*.

Specifické jsou frazeologismy označující člověka, který jistému oboru nebo činnosti vůbec nerozumí, *rozumět tomu jako koza petrželi / разбираться в чем как свинья в апельсинах* jsou typické pro daný jazyk a v českém jazyce má opět úsměvný charakter. Jediný zástupce anglického ekvivalentu mezi těmito frazeologismy je *set the wolf to mind the sheep*. Tento frazeologismus má v češtině a ruštině částečnou ekvivalentnost a označuje člověka, který dělá funkci, pro kterou nemá žádné předpoklady nebo ve které napáchá více škody než užitku.

Takové množství frazeologismů s *kozou* jako se vyskytuje v českém jazyce, nemá ani jeden z ostatních jazyků. V angličtině jsem nenalezla žádný, ve kterém by se *koza* vůbec vyskytovala, byť by to bylo v jiném smyslu. V ruštině frazeologismy významově podobné existují, ale místo *kozy* v nich figurují jiná domácí zvířata – *kráva, pes, prase*.

## 2.9 VLK

### **Významy slova *vlk* v jednotlivých jazycích**

Ruský jazyk:

1. хищное животное сем. псовых
2. угрюмый, нелюдимый человек
3. снаряд для чистой трѣпки и разбивки шерсти
4. род злой кожной болезни, похожей на рак

Anglický jazyk:

1. any of several carnivorous mammals of the genus *Canus*, esp. the gray wolf, *Canis lupus*, formerly common throughout the Northern Hemisphere



2. any of several other large canids, as the maned wolf
3. the fur of such an animal
4. any of various unrelated wolflike animals, as the thylacine
5. a cruelly person
6. a man who makes amorous advances to many women
7. a pitch of unstable quality or loudness sometimes occurring in a bowed musical instrument

Český jazyk:

1. psovité šelma šedě (n. šedožlutě) zbarvená, žijící v Evropě, Asii a v Sev. Americe
2. vlčí kožešina
3. zkušený, odvážný člověk; zákeřný, krutý člověk; samotář
4. dětská hračka roztáčená kolem své osy (provázkem, perem) a při otáčení zvučící; vlček
5. opruzenina
6. jalový, bujně rostoucí výhon stromu
7. ostnaté plodenství lopuchu
8. ohořelý, dlouhý knot svíčky

*Vlk* je dalším zvířetem, které má v anglickém, českém a ruském jazyce více významů. Nejprve je to opět význam zoologický, označující divoké zvíře z rodu *Canus* a je to také označení přímo pro její kožešinu.

Význam přenesený na člověka je opět v každém jazyce trochu odlišný, v angličtině je to jednak člověk krutý, zároveň je tak však možné označit i muže, který má úspěchy u žen. V češtině lze toto slovo použít pro rovněž pro zlého, nemilosrdného člověka, ale znamená také člověka zkušeného, používá se například ve spojení mořský *vlk*. V českém a ruském jazyce tak lze pojmenovat i osobu, která se straní lidí – *vlk samotář*.

### ***Vlk* ve frazeologismech**

Úplné ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Голодный как волк	As hungry as a wolf	Mít hlad jako vlk

Волк в овечьей шкуре	Wolf in sheep's clothing	Vlk v rouše beránčím
Морской волк		Mořský vlk
	Sea wolf	Kosatka

#### Částečné ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Волчий закон		Vlčí zákon / vlčí morálka

#### Relativní ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
С волками жить – по волчи быть	Who keeps company with the wolf, will learn to howl	Kdo chce s vlky žít, musí s nimi výt

Frazeologismus *vlk v rouše beránčím* pochází z Bible, není tedy divu, že je přítomný ve všech třech jazycích. Zatímco v Bibli označuje falešné proroky, v současné době pod tímto souslovím chápeme zlé lidi, kteří se navenek chovají jako dobráci.

Vlk byl a stále ještě je pokládán za zlé, kruté a bezcitné zvíře, na což odkazují dva další frazeologismy *vlčí morálka* a *kdo chce s vlky žít, musí s nimi výt*. Na první pohled mají stejný význam, ale jsou tu drobné rozdíly – první frazeologismus se týká chování, ve kterém vítězí právo silnějšího, má tedy hodnotící a spíše negativní význam. Naopak druhý frazeologismus říká, že když se člověk pohybuje v určité skupině, musí přijmout její pravidla a řídit se jimi a v tomto případě nemusí jít nutně o pravidla špatná.

*Sea wolf* a *mořský vlk* je jedním z tzv. falešných přátel. Zatímco v českém i ruském pojetí znamená *mořský vlk* člověka zkušeného v životě na lodi a na moři, tedy nejspíše starého námořníka, význam anglického *sea wolf* je zcela jiný a v přeneseném významu se ani netýká člověka, ale označuje kosatku. Označována je tak pro svou dravou povahu a také pro to, že tito mořští savci loví podobným způsobem jako vlci.

Přestože frazeologických jednotek v této skupině není mnoho, jsou srozumitelné ve všech třech jazycích.

## 2.10 KRYSA, MYŠ

### Významy slova *krysa*, *myš* v jednotlivých jazycích

Na rozdíl od *myši*, která je považována za tiché, nenápadné zvíře a v přeneseném významu označuje tichého člověka, *krysa* bývá všeobecně považována za agresivní a mstivé zvíře. Špatnou pověst mají už od středověku, kdy měly *krysy* obrovský podíl na přenášení smrtelných chorob, především moru. Další její typická vlastnost – agresivita, je-li zahnaná do kouta, jenom posílila negativní smýšlení a těchto hlodavců. Pod slovo *krysa* v mluvené řeči často zahrnujeme i *potkany* a *myši*.

V přeneseném významu se tedy slovo *krysa* začalo používat jako souhrnné označení pro zlého, mstivého nebo bezcharakterního člověka, zrádce a udavače. V angličtině se mimo to používá ještě jako hanlivý název pro stávkokazy a označuje také ženské vlasové natáčky. V ruském jazyce je to označení pro prodlužovací elektrický kabel s více zásuvkami. Význam slova *myš* se v době moderních technologií rozšířilo také na příslušenství, určené k ovládnutí osobního počítače. V angličtině znamená *mouse* navíc ještě otok nebo modřinu na oku a slangově také dívku nebo ženu.

### ***Krysa, myš* ve frazeologismech**

#### Úplný ekvivalent

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Сухопутная крыса		Suchozemská krysa
Канцелярская крыса		Kancelářská krysa
Бедный как церковная крыса	As poor as a church mouse	Chudý jako kostelní myš

#### Částečný ekvivalent

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
	Like a rat deserting a sinking ship	Krysy opouští potápějící se loď
Как мышь затаиться	As quiet as a mouse	Tichý jako myška
Промокнуть как мышь		Být mokrý jako myš
Даже мышь не проскочит		Ani myška neproklouzne

*Krasy, které opouští první potápějící se loď a suchozemská krysa* jsou pojmy spojované hlavně s námořníky a loďmi. První frazeologismus získal postupem času i přenesený význam – už nejde o obtížné lodní hlodavce, kteří při první známce nebezpečí prchají do útočiště, ale o osoby, které si tímto jednáním zaslouží přezdívku krysy. Suchozemská krysa znamenala a stále znamená člověka, který nemá absolutně žádné zkušenosti s pobytem na moři. *Kancelářská krysa* je hanlivé pojmenování jakéhokoliv úředníka nebo osoby pracující v kanceláři.

Ve frazeologismech všech tří jazyků je myška synonymem pro malé tiché zvířátko, které se dostane všude. Původ výrazu *mokrý jako myš* pravděpodobně vychází z podobného být *zpacený jako myš*, myš vystavená smrtelnému nebezpečí při kočičím lovu se potí, stejně jako každé jiné zvíře. Druhá možnost vzniku by mohla souviset s obrannou reakcí myši, která se při napadení vyválí ve vlastní moči, aby znechutila svého pronásledovatele a ten ji nesežral. (<http://www.rozhlas.cz>)

Na rozdíl od myši domácích a polních, které měly ve svém okolí dostatek různorodé potravy, myš, která se usadila v kostele, mohla okusovat leda lojové svíce, v přeneseném významu *byla chudá*.

Frazeologismy v této skupině se od sebe v jednotlivých jazycích liší jak po formální, tak po významové stránce jen velmi málo.

## **2.11 LEV**

### **Významy slova *lev* v jednotlivých jazycích**

Ruský jazyk:

1. крупное хищное животное сем. кошачьих с короткой желтоватой шерстью и с длинной гривой у самцов
2. человек высшего света, пользующийся в нём большим успехом

Anglický jazyk:

1. a large gregarious predatory feline mammal, *Panthera leo*, of open country in parts of Africa and India, having a tawny yellow coat and, in the male, a shaggy mane
2. a conventionalized lion, the principal beast used as an emblem in heraldry. It has become the national emblem of Great Britain

3. a courageous, strong, or bellicose person
4. a celebrity or idol who attracts much publicity and a large following
5. constellation Leo

Český jazyk:

1. velká africká n. asijská kočkovitá šelma žlutohnědě zbarvená, jejíž samci mají hustou hřívu na hlavě, na krku a na plecích, *Panthera leo*
2. švihák, elegán pohybující se hojně ve společnosti a soustředující k sobě pozornost zjevem, vystupováním
3. páté souhvězdí zvěřetníku

Vedlejší významy slova *lev* vycházejí ve všech třech jazycích z jeho označení jako silného a odvážného krále zvířat. Označuje tedy osobu nebojácnou, ale i celebritu, známou nebo úspěšnou osobnost, která na sebe strhává pozornost ve společnosti, v českém jazyce existuje také *lev salónů*, i když už se v dnešní době moc nepoužívá. *Lev* je také jedním ze znamení zvěřetníku.

### Lev ve frazeologismech

Úplné ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Храбрый как лев	As brave as lion	Statečný jako lev
Львиная доля	Lion's share	Lví podíl
Драться как лев		Bít se jako lev
Салонный лев		Lev salónů

Frazeologismů, týkajících se lvů není mnoho a jsou spojovány přímo s tím, jak chápeme lva jako zvíře, obrat *silný jako lev* tedy existuje jak v češtině, tak i ve dvou zbylých jazycích. S tím spojený výraz *rvát se jako lev / драться как лев* znamená bít se do konce dechu, do konce sil, dokonce i když už není šance na vítězství.

*Lví podíl* vychází ze zkušenosti ze života lvů, kdy se z uloveného zvířete nejprve nažere král zvířat a teprve po něm ostatní, vezme si tedy svůj díl na úlovku, často ten největší. Podobný význam má i české *královský podíl* nebo *královské dělení*, kdy největší část úlovku, pokladu připadá právě králi.

Zajímavé je, že všechny excerpované jednotky v této skupině mají navzájem v daných jazycích úplné ekvivalenty.

## **2.12 PRASE**

### **Významy slova *prase* v jednotlivých jazycích**

Ruský jazyk:

1. парнокопытное нежвачное животное с крупным телом и короткими ногами
2. домашнее животное такого семейства, разводимое для получения мяса, сала, щетины
3. самка такого животного
4. о том, кто поступает низко, подло, а также (грубо) о грязном человеке, неряхе

Anglický jazyk:

1. any artiodactyl mammal of the African and Eurasian family *Suidae*, esp *Sus scrofa* (domestic pig), typically having a long head with a movable snout, a thick bristle-covered skin, and, in wild species, long curved tusks
2. a domesticated pig
3. a dirty, greedy, or bad-mannered person
4. the meat of swine; pork
5. a slang word for policeman
6. a mass of metal, such as iron, copper, or lead, cast into a simple shape for ease of storing or transportation
7. a mould in which such a mass of metal is formed
8. something that is difficult or unpleasant
9. an automated device propelled through a duct or pipeline to clear impediments or check for faults, leaks, etc

Český jazyk:

1. vepř (chovaný pro maso a sádlo), krmník; prase domácí, rod *Sus*, *Phacochoerus*
2. prasák, čuně, odporný člověk

3. míč, který zasáhl hořejší kraj sítě a přepadl do soupeřova pole, síťový míč; prasátko

Nejvíce významů má slovo *prase* v anglickém jazyce, ve kterém označuje špinavého, nevychovaného člověka (také v ruštině i češtině) a slangově policistu. Kromě osob označuje slovo *prase* také kov, slisovaný do tvarů vhodnějších k transportu nebo k dalšímu zpracování a zařízení určené k odstraňování překážek v potrubí, tedy zřejmě to, čemu se u nás říká *krtek*. V českém jazyce se jako *prase*, *prasátko* označuje míč se zvláštní falší, kterou dostane od hořejšího lemu sítě.

### **Prase ve frazeologismech**

#### Úplné ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Жирный как боров	As fat as pig	Tlustý jako prase
Грязный как поросёнок, свинья		Špinavý jako prase

#### Částečné ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Метать бисер перед свиньями	Cast pearls before swine	Házet perly sviním

#### Relativní ekvivalenty

Ruský jazyk	Anglický jazyk	Český jazyk
Пить до поросычьего визга	As drunk as skunk	Být opilý jako prase
Купать кота в мешке	Buy pig in poke	Kupovat zajíce v pytli

Protože ani význam slova *prase* není v jednotlivých jazycích pozitivní, nedá se očekávat, že by frazeologismy s tímto zvířetem mohly být vnímány jako kladné. *Prase* je všeobecně bráno jako *špinavé zvíře / грязный как поросёнок*, což jednak vychází z podmínek, ve kterých bývá na vesnici chován, jednak to může souviset se oblíbeným zvykem divokých prasat, které se kvůli cizopasníkům válejí v bahnitě půdě, tzv. kališti.

Obrat *házet perly sviním*, který existuje i v ruštině a angličtině, znamená vynakládání námahy nebo prostředků pro činnost, kterou nakonec stejně nikdo neocení.

*Prase* nebo *svině* je společně s *krávou* a *volem* jednou z oblíbených českých nadávek, v případě výrazu *opilý jako*, se však používá pouze *prase*. V anglickém jazyce nemá *as drunk as skunk* význam objektivní, jde spíše o zvukovou podobu slova a o rým. V Rusku se pije, dokud *nekvičíš jako prase* (*до порсячьего визга*).

*Prase* si ani ve frazeologismech nevylepšilo svoje negativní hodnocení, označuje špinavé, opilé osoby, v českém jazyce je univerzální nadávkou. Vyskytuje se nejen v českých frazeologismech, ale i v ruských a řidčeji i v anglických.



## ZÁVĚR

Ve své práci jsem se zabývala ruskými, anglickými a českými frazeologismy, jejich srovnáním a analýzou.

Práce je rozdělená do několika částí, první část obsahuje vymezení základních pojmů a klasifikaci frazeologismů podle různých kritérií. Dále jsem se v teoretické části zabývala problematikou překladu frazeologismů a v neposlední řadě také vznikem, vývojem a odlišnostmi jazyků, ze kterých jsem čerpala frazeologické jednotky pro praktickou část práce.

Pro praktickou část bylo třeba frazeologické jednotky rozdělit do skupin podle zvířat, které se v nich vyskytují. Primárními zdroji pro sběr materiálu byly slovníky uvedené v seznamu použité literatury. Pro práci bylo excerpováno 438 jednotek, z toho 156 ruských, 100 anglických a 182 českých, kvůli rozsahu bakalářské práce však nebyly použity všechny. V těch skupinách, ve kterých se vyskytuje konkrétní zvířecí druh (*kočka, pes*) jsou také uvedeny přenesené významy tohoto slova, které se v jazyce běžně používají.

Rozřazené frazeologismy bylo třeba dále roztrždit do skupin podle míry ekvivalence v daných jazycích. Větší pozornost byla věnována těm frazeologismům, které nemají stejný ani podobný ekvivalent, tedy frazeologickým analogům a bezekvivalentním frazeologismům. U těchto jednotek jsem se snažila nalézt a vysvětlit jejich původ a dojít k dílčím závěrům.

Vzhledem k rozsahu práce bylo nutné omezit se pouze na nejobsáhlejší frazeologické skupiny z excerpovaných jednotek, v tomto případě šlo o frazeologismy, ve kterých se vyskytuje *pes, kočka, ptáci, kuň, ryby, hmyz, koza, krysa, myš, vlk, lev a prase*. Kompletní soubor excerpovaných frazeologických jednotek lze nalézt v příloze.

Po praktické části následuje závěr, který obsahuje shrnutí práce, resume v ruském jazyce a anotace.

Cílem práce bylo shromáždění, porovnání a analýza ruských, anglických a českých zoonymních frazeologismů. Kvůli srovnávání dvou slovanských a jednoho germánského jazyka nebylo toto porovnávání mnohdy snadné. Vzhledem k tomu, že český a ruský jazyk pochází ze stejného prajazyka – praslovanštiny a mají tedy částečně stejný frazeologický fond, je logické, že nejvíce stejných nebo podobných ekvivalentů se nachází právě v těchto jazycích. Mezi excerpovanými obraty se naopak v angličtině nacházelo nejvíce bezekvivalentních frazeologismů.

## РЕЗЮМЕ

Наша работа называется „Русские, английские и чешские зоонимические фразеологизмы“. Она состоит из пяти частей: введение, теоретической части, практической части, вывода и резюме. Главной целью работы являлась классификация русских, английских и чешских фразеологизмов по типу эквивалентности.

Так как зоонимических фразеологизмов во всех трёх языках большое количество, материал был собран в короткое время. Фразеологические единицы были собраны не только из фразеологических или толковых словарей, но также из интернетовских источников. В общем было собрано 438 фразеологических единиц, в том числе 156 русских, 100 английских и 182 чешских.

### Теоретическая часть

В теоретической части назначено понятие фразеологизмов и фразеологических единиц. Фразеологическая единица, это устойчивое сочетание созданное минимально из двух слов. Фразеологическая единица имеет следующую характеристику:

- Устойчивость
- Воспроизводимость
- Экспрессивность
- Семантическая целостность

В теоретической части также названо несколько типов классификации фразеологических единиц. Во первых основная классификация единиц по Виноградову (фразеологические сочетания, сращения и единства), далее классификация Шанского по происхождению фразеологизмов (исконно русские фразеологические обороты, заимствованные фразеологические обороты, фразеологические кальки и фразеологические полукальки) и самая важная для практической части классификация по степени семантической слитности.

## Классификация фразеологических единиц по типу эквивалентности

Так как наша работа посвящена сравнению фразеологизмов в разных языках, данная классификация является для работы самой важной и полезной.

По типу эквивалентности можно фразеологизмы разделить на:

- **Полные эквиваленты** – такие эквиваленты имеют идентичную структуру, образную основу и значение. Эти единицы имеют также одиноковое функционально-стилистическое воздействие, например - *как рыба на суше – jako ryba na suchu*
- **Частичные эквиваленты** – у таких фразеологических единиц та же самая семантика и внутренняя форма, но отличаются по синонимическим компонентам, имеют большее или меньшее количество компонентов, иную структуру или степень употребляемости или отличие вытекает из различий по другой грамматике данного языка. Эти эквиваленты имеют одинаковый или близкий образ. Например - *глуп как баран – hloupy jako osel*
- **Относительные эквиваленты** – это фразеологизмы с частичной заменой образности при тождестве семантики. Образы фразеологизмов различаются, но остаются логически сопоставимые. Например - *лучше синица в руках, чем журавль в небе – lepší vrabec v hrsti než holub na střeše*
- **Фразеологические аналоги** – фразеологизмы, которые имеют разную образность, близкую или достаточно различную структуру, но общее значение и стилистическую тональность. Например - *разбираться в чём как свинья в апельсинах – rozumět tomu jako koza petrželi.*
- **Безэквивалентные фразеологизмы** – такие фразеологизмы являются собственно национальными. Они не только своей образностью, но и обозначаемыми реалиями привязаны к конкретному языку. Например - *собаку съест*

Следующий отдел теоретической части посвящен проблематике перевода фразеологизмов, мы уделили внимание тому, что фразеологизмы невозможно переводить буквально, переводчик нужен в первую очередь понимать внутреннее значение оборота и потом найти в целомом языке такую единицу, которая по смыслу тождественная. В связи с этим в отделе также находятся методы перевода фразеологизмов.

В этом отделе также занимаемся ложными друзьями переводчика и интернациональными фразеологизмами. Ложные друзья (из французского faux amis) это такие словосочетания в двух или более языках, которые походят по написанию или по проношению, но которые имеют разные значения, нередко бывает их смысл совсем противоположный. Например рус.: *чёрствый хлеб* похожий на чешское *čerstvý chléb*, но в русском языке *чёрствый* значит *tvrďý*.

Последний отдел теоретической части объясняет происхождение и формирование русского, чешского и английского языков и отличия между ними.

### **Практическая часть**

В практической части мы разделили выписанные фразеологизмы в группы по их принадлежности к разным видам животных. Большинство выписанных фразеологических единиц касается домашних животных - *собака, кошка*, но появилось также много фразеологизмов с дикими животными - *волк, лиса* и также с экзотическими животными.

Эксерпция, анализ и искание значения фразеологизмов для работы меня очень интересовало. Это с собой привлекало необходимость постоянно сосредоточиться и искать информации в книгах и на чужоязычных интернетовских сайтах. Для эксерпции фразеологических единиц было использовано большое количество словарей, но самыми полезными я считаю *Česko-ruský frazeologický slovník* (В. Мокиенко, А. Вурм), *Rusko-český frazeologický slovník* (Л. Степанова) и *Большой англо-русский фразеологический словарь* (А. Б. Кунин). Для объяснения значения фразеологизмов использовались также интернетовские источники – фразеологические и толковые словаря доступные он-лайн. Для английского языка - [thefreedictionary.com](http://thefreedictionary.com), для чешского - [ssjc.ujc.cas.cz](http://ssjc.ujc.cas.cz) и для русского - [folklor.academic.ru](http://folklor.academic.ru) и [vedu.ru](http://vedu.ru).

Так как в рамках дипломной работы позволено написать только ограниченное число страниц, надо было из эксцерпованных фразеологических единиц выбрать только часть, но полный состав указан в приложении. В практическую часть работы мы включили фразеологизмы с зоонимами *собака*, *кошка*, *птицы*, *лошадь*, *рыба*, *насекомые*, *коза*, *волк*, *крыса*, *мышь*, *лев* и *свинья*.

Фразеологизмов с названием *собака* находятся в практической части 47, *кошка* – 36, названия всех *птиц* мы соединили в одну большую группу, так как в английских фразеологизмах (в отличие от русского и чешского языка) не существуют специфические виды *птиц*. „Птичья“ группа самая крупная, в её состав входит 100 фразеологических единиц. Фразеологизмов использующих *лошадь* находится в работе 29, *рыба* – 46, другая общественная группа *насекомые* – 30, *коза* – 14, *волк* – 17, *крыса* и *мышь* – 27, *лев* – 9 и *свинья* – 14 единиц. В приложении ещё находятся фразеологические обороты с коровой – 21, овцой и бараном - 16, слоном - 11, обезьяной - 9, лисой - 6, кроликом – 4 и ослом - 6. Интересно то, что ни в России, ни в Чехии, ни в Англии не живут животные как например обезьяна или слон, но во фразеологизмах их есть.

Вышеуказанные группы зоонимических фразеологизмов мы потом ещё распределили по типам их взаимной эквивалентности и расставили в таблички.

Каждая глава практической части занимается одним зоонимическим фразеологизмом. Она состоит из листа значения данного названия животных в русском, английском и чешском языках, потому что название каждого животного в течении веков получило также новые другие значения. Затем следует табличка с фразеологизмами по их эквивалентности. У каждой группы мы также сделали семантический анализ и с него в конце главы также заключили вывод. Многие отличия вызывает другая грамматическая структура, это касается прежде всего английского языка и отличного порядка слов в этом языке.

В данных единицах мы также стремились найти что-то общее. Фразеологизмы с названием *собаки* во всех языках имеет негативное значение, характеризует неправильную жизнь, плохие жизненные условия, самое слово *собака* обозначает злого, грубого человека. И например *кошка* обозначает женщину и красивую и льстивую. Между кошачими фразеологизмами также

находяться такие английские обороты, которые не имеют эквивалентов ни в русском ни в чешском языке.

Мы также заметили, что названия животных в чешском и русском языке часто значит ругательное слово – *prase, vůl, kráva, osel, koza*. В английском языке в таком неприятном значении животные существуют по меньшей мере.

У некоторых оборотов есть большое количество эквивалентов, у некоторых меньше, но совсем можно сказать, что большинство фразеологизмов было бы понято в каждом из трёх анализированных языков. Но более идентичных фразеологизмов существует между чешским и русским языком, это логично так как русский и чешский язык имеют общий „празык“ и также подобный фразеологический фонд.

## PRAMENY A LITERATURA

### BIBLIOGRAFIE:

1. BACHMANNOVÁ, Jarmila. Jak se to řekne jinde: česká přísloví a jejich jinojazyčné protějšky. 1. vyd. V Praze: Knižní klub, 2007. ISBN 978-80-242-1878-6
2. BOČÁNKOVÁ, M., KALINA, M., Česko-anglický frazeologický slovník. Ekopress, 2004. ISBN 80-86119-73-4
3. ČERMÁK, F. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. Czech and general phraseology. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2007. ISBN 978-80-246-1371-0
4. GLANVILLE, P. aj. *Encyklopedie jazyků Evropy*. 1. Vydání. Praha: Volvox Globator, 2002. ISBN 80-7207-450-4
5. HUDDLESTON, R., PULLUM G. K. *The Cambridge grammar of the english language*. 4. vydání. Cambridge University Press, 2002. ISBN 0-521-43146-0
6. KROULÍK, B., KROULÍKOVÁ, B. *Anglicko-český slovník idiomů*. Praha: Svoboda – Libertas, 1993. ISBN 80-205-0234-3
7. KUFNEROVÁ, Z. aj. *Překládání a čeština*. 1. Vydání. Praha: H & H, 1994. ISBN 80-85787-14-8
8. MARTINKOVÁ, M., *Rusko-český slovník frazeologický*. Praha: SPN, 1953.
9. MOKIENKO, V., STĚPANOVA, L. *Ruská frazeologie pro Čechy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-1916-9
10. MOKIENKO, V., WURM, A. *Česko-ruský frazeologický slovník*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0406-09
11. STĚPANOVA, L. *Rusko-český frazeologický slovník*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1750-9
12. STĚPANOVA, L. *Česká a ruská frazeologie Diachronní aspekty*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0795-7
13. TRÁVNÍČEK, F. aj. *Kniha o překládání*. 1. Vydání. Praha: Nakladatelství Československo-sovětského institutu, 1953.

14. VYCHODILOVÁ, Z. *Введение в теорию перевода для русистов*. 1. Vydání. Olomouc: vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3417-9
15. ŽVÁČEK, D. *Úvod do teorie překladu (pro rusisty)*. 2. Vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998. ISBN 80-7067-814-3
16. БИРИХ, А., МОКИЕНКО, В., СТЕПАНОВА, Л. *Словарь фразеологических синонимов русского языка*. Ростов-на-Дону: издательство «Феникс», 1997. ISBN 5-85880-401-2.
17. ВИНОГРАДОВ, В. В., *Избранные труды. Лексикология и лексикография*. Наука, 1977
18. КОЗЛОВА, Т. *Идеографический словарь русских фразеологизмов с названиями животных*. Москва: издательство «Дело и сервис», 2001. ISBN 5-8018-0112-X.
19. КУНИН, А. Б., *Большой англо-русский фразеологический словарь*. Москва: Русский язык, 1984.
20. МОКИЕНКО, В., СТЕПАНОВА, Л., *Фразеология для чехов*, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-7067-505-5
21. ШАНСКИЙ, Н. М., *Фразеология современного русского языка*. Санкт-Петербург: Специальная литература, 1996. ISBN 5-7571-0038-9

#### INTERNETOVÉ ZDROJE:

1. Ani ryba, ani rak - <http://smartmania.cz/recenze/recenze-samsung-galaxy-s4-zoom-ani-ryba-ani-rak-5557>
2. Black cat - <http://www.bbc.co.uk/news/uk-england-shropshire-15336622>
3. Collins English Dictionary - <http://www.thefreedictionary.com>
4. Je to pro kočku - <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2768>
5. Mokrý jako myš - [http://www.rozhlas.cz/olomouc/okenko/\\_zprava/jazykove-byt-mokry-jako-mys--254780](http://www.rozhlas.cz/olomouc/okenko/_zprava/jazykove-byt-mokry-jako-mys--254780)
6. Novinářská kachna - <http://behensky.blog.respekt.ihned.cz/c1-46061740-jak-se-pese-novinarska-kachna>
7. První vlaštovka - <http://procproto.cz/historie/umite-chytit-stestenu-za-pacesy-aneb-netlaci-vas-nekde-bota/>



8. Ryba a host - [http://www.pbs.org/benfranklin/13\\_wit\\_franklin.html](http://www.pbs.org/benfranklin/13_wit_franklin.html)
9. Slovník spisovného jazyka českého - <http://ssjc.ujc.cas.cz>
10. Словарь народной фразеологии - <http://folklor.academic.ru>
11. Толковый словарь русского языка - <http://www.vedu.ru>
12. Фразеологический словарь русского литературного языка -  
<http://phraseology.academic.ru>

## PŘÍLOHA

### Frazeologismy rozdělené podle druhů zvířat

#### Pes

	as sick as a dog	cítit se pod psa
жить как кошка с собакой	like cat and dog	jsou na sebe jako psi a kočky
	teach an old dog new tricks	učit psa novým kouskům
жить как кошка с собакой	to fight like cats and dogs	být na sebe jako kočky a psi
собачья погода		psí počasí
побить собаку любая палка годится	it is easy to find a stick to beat a dog	kdo chce psa bít, hůl si najde
собачий холод	beastly cold	zima jako v psinci
дрожать как заячий хвост		třást se jako ratlík
собачья жизнь	dog's life	psí život
	one can not teach an old dog new tricks	starého psa novým kouskům nenaučíš
устать как бобик	dog-tired	být utahaný jako pes/kotě
облизываться как кот на сметану		olizovat se jako mlsný kocour
мухи дохнут от скуки		chcípnu tu pes
выглядеть как побитый пёс		vypadat jako spráskaný pes
как пёс бездомный		opuštěný jako pes
вот где собака зарыта		v tom je zakopaný pes
сдохнуть как бездомная собака		chcípnout jako opuštěný pes
предан как собака	loyal dog	věrný pes
собаку из дома не выгонят		psa by ven nevyhnal
	nervous as a cat	nervózní jako pes

#### Kočka

жить как кошка с собакой	like cat and dog	jsou na sebe jako psi a kočky
	put the cat among the pigeons	vypustit kočku mezi holuby
жить как кошка с собакой	to fight like cats and dogs	být na sebe jako kočky a psi
ночью все кошки серы	all cats are grey at night	potmě je každá kočka černá
без кота мышам раздолье	when the cat is away, the mice will play	když jsou kočky pryč, myši mají pré
	at night all cats are grey	potmě je každá kočka černá
	cat among the pidgeon	kočka mezi holuby
устать как бобик	dog-tired	být utahaný jako pes/kotě
игра в кошки-мышки	play cat and mouse	hra na kočku a myš
кошачий концерт		jako když táhá kočku za ocas
облизываться как кот на сметану		olizovat se jako mlsný kocour

чёрная кошка дорогу перебежала		černá kočka přeběhla přes cestu
слепой как крот		slepý jako kotě
писать как курица лапой		drápat jako kocour
нужен как рыбе зонтик		je to pro kočku

## Ptáci

	a little bird told me	štěbetají si o tom vrabci na střeše
рыбак рыбака видит издалека	birds of a feather flock together	vrána k vráně sedá
с высоты птичьего полета	bird's-eye view	ptačí perspektiva
	as wise as an owl	moudrý jako sova
ранняя птичка находит червячка	the early bird catches the worm	ranní ptáče dál doskáče
лучше воробей в руке, чем петух на крыше	a sparrow in the hand is better than a cock on the roof	lepší vrabec v hrsti než holub na střeše
с высоты птичьего полёта	bird's eye perspective	ptačí perspektiva
белая ворона	white crow	bílá vrána
гадкий утёнок	ugly duckling	ošklivé kačátko
ворон ворону глаз не выклюет	a raven will not peck another raven's eye	vrána vráně oči nevyklove
важный как павлин	as proud as a peacock	pyšný jako páv
есть, как комарик; клевать, как птичка	eat like a bird	jíst jako vrabec
орёл или решка	heads or tails	panna nebo orel
за деньги и кляча поскачет	money makes the mare go	zadarmo ani kuře nehrabe
одна ласточка весны не делает	one swallow does not make a summer	jedna vlaštovka jaro nedělá
ложиться с курами и вставать с петухами	go to bed with the lamb and rise with the lark	chodit spát se slepicemi a vstávat se skřivanem
видно птицу по полету	a bird may be known by it's song	podle nosa poznáš kosa
белая ворона	a white crow	bílá vrána
миловаться как голубки		cukrovat jako holubičky
ранняя птичка находит червячка	early bird catches the worm	ranní ptáče dál doskáče
	proud as peacock	pyšný jako páv
	swansong	labutí píseň
ночная бабочка	night owl	noční sova
глядеть как баран на новые ворота		hledět jako tele na nová vrata
есть как воробышек		jí jako vrabec
чёрный как ворон		černý jako uhel, saze

считать ворон		chytat lelky, koukat po vejrech
набрасываться на кого как вороны на падаль		slétat se jako supi
идти гуськом		jít husím pochodem
красный как индюк		rudý jako krocan
надуваться как индюк		naparovat se jako páv
ложиться с курами		chodit spát se slepicemi
как мокрая курица		jako zmoklá slepice
первая ласточка		první vlaštovka
как два медведя в одной берлоге		jako dva kohouti na jednom smetišti
куриные мозги		slepičí mozečky
смотреть как мышь на крупу		kouká jako sůva z nudlí
лебединая песня		labutí píseň
гонять собак		chytat lelky
газетная утка		novinářská kachna
подсадная утка		volavka

## Kůň

дарёному коню в зубы не смотрят	do not look a gift horse in the mouth	darovanému koni na zuby nehleď
темная лошадка	dark horse	černý kůň, nečekaný favorit
работать как вол	to work like an ox	dřít jako kůň
работать как вол		dřít jako kůň/mezek
коней на переправе не меняют	do not change horses in midstream	nepřeprahej koně uprostřed proudu
	you can lead a horse to water, but you can not make him drink	koně můžeš dovést k vodě, ale pít už musí sám
крутиться как бобик		dřít jako kůň
лошадиная доза		koňská dávka
любимый конёк		oblíbený koníček, hobby
драться как петухи		rvát se jako koně
подсадная утка		volavka, bílý kůň
работать как вол	to work like an ox	pracovat jako kůň

## Ryba

ни рыба ни мясо	neither fish nor fowl	ani ryba ani rak
как рыба на суше	like a fish out of water	jako ryba na suchu
быть нем как рыба	mute as a fish	mlčet jako ryba
	like a duck to water	jako ryba ve vodě
здоров как бык		zdravý jako rybička

мелкая рыба	a small fish	malá ryba, někdo nevýznamný
крупная рыба	big fish	velká ryba
как сельди в бочке	packed like sardines	mačkat se jako sardinky
нем как рыба	as mute as fish	němý jako ryba
здоров как бык		zdráv jako ryba
как рыба в воде		jako ryba ve vodě
как рыба на песке		jako ryba na suchu
	a big fish in a small pond	velká ryba v malém rybníce
	healthy as horse	zdravý jako rybička
чувствовать себя как рыба в воде		cítit se jako ryba ve vodě
чувствовать себя как рыба на песке		být jako kapr na suchu
набито как сельдей в бочке		namačkaní jako sardinky
	a fish rots from the head down	ryba smrdí od hlavy
холодный как рыба	cold fish	studený čumák

## Нмыз

хлопотливый как пчёлка	as busy as bee	pilný jako včelička
не будите спящую собаку	let sleeping dogs lie	neš'ourat do vosího hnízda
	stir up a hornet's nest	píchat do vosího hnízda
делать из мухи слона	make a mountain out of a molehill	dělat z komára velblouda
делать из мухи слона	make an elephant out of a fly	dělat z komára velblouda
как собак нерезанных		je tam lidí jako blech
он ползёт как улитка		vleče se jako hlemýžď
	busy as a beaver	pracovitý jako včelka
	like a moth to flame	slétají se jako můry ke světlu
набрасываться на кого как вороны на падаль		slétat se jako supi
впадать в телячий восторг		být šťastný jako blecha
дразнить гусей		píchat do vosího hnízda
как мухи на мёд		jako vosy na med

## Koza

	set the wolf to mind the sheep	udělat kozla zahradníkem
драть кого как сидорову козу		bít koho jak financ kozu
ему это идёт как корове седло		sluší mu to jako koze čepec
гонять кого как собаку		prohánět koho jako nadmutou kozu

как корова на льду		chodí jako koza po ledě
идёт как на корове седло		sluší mu to jako koze čepec
разбираться в чём как свинья в апельсинах		rozumět tomu jako koza petrželi

## Vlk

волк в овечьей шкуре	wolf in sheep's clothing	vlk v rouše beránčím
голодный как волк	as hungry as a wolf	mít hlad jako vlk
	if you fly with the crows, you get shot with the crows	kdo chce s vlky žít, musí s nimi výt
морской волк		mořský vlk
волчий закон		vlčí zákon, vlčí morálka
голодный как волк		hladový jako vlk
с волками жить – по волчьи выть	Who keeps company with the wolf, will learn to howl	kdo chce s vlky žít, musí s nimi výt

## Krysa, myš

	like a rat deserting a sinking ship	krysy opouští potápějící se loď
канцелярская крыса		kancelářská krysa
сухопутная крыса		suchozemská krysa
бедный как церковная крыса	as poor as a church mouse	chudý jako kostelní myš
	quiet as a mouse	tichý jako myška
	as quiet as mouse	tichý jako myška
без кота мышам раздолье	when the cat is away, the mice will play	když jsou kočky pryč, myši mají prě
игра в кошки-мышки	play cat and mouse	hra na kočku a myš
бедный как церковная крыса		chudý jako kostelní myš
промокнуть как мышь		být mokrý jako myš
даже мышь не проскочит		ani myška neproklouzne
как мышь затаиться		být potichu jako myška

## Lev

храбрый как лев	as brave as lion	statečný jako lev
львиная доля		lví podíl
драться как лев		bít se jako lev
салонный лев		lev salonů

## Prase

метать бисер перед свиньями	cast pearls before swine	házet perly sviním
жирный как боров	as fat as a pig	tlustý jako prase
пить до поросычьего бизга	as drunk as skunk	být opilý jako prase
грязный как поросёнок, свинья		špinavý jako prase
купать кота в мешке	buy pig in poke	kupovat zajíce v pytli

## Kráva, tele, býk

бред сивой кобылы, бред собачий		kravina
дойная корова		dojná kráva
как корова жевала		jako vytažené krávé z huby
глядеть как баран на новые ворота		hledět jako tele na nová vrata
божья коровка		boží hovádko
золотой телец	golden calf	zlaté tele
сильный как бык	strong as an ox	silný jako býk
	a red rag to a bull	jako červený hadr na býka
взять быка за рога	take the bull by the horns	popadnout býka za rohy

## Ovce, beran

как овечка	like a lamb	jako ovečka
	count sheep	počítat ovečky
баранья башка		skopová hlava
заблудшая овечка		zbloudilá ovce
паршивая овца		prašivá ovce
идти как стадо баранов		jít jako stádo ovcí
упрямый как осел	stubborn as a mule	tvrdohlavý jako beran

## Slon

слон в посудной лавке	behave like a bull in a china shop	být jako slon v porcelánu
	like a bull in china shop	jako slon v porcelánu
	memory like an elephant	mít paměť jako slon
ноги как у слона		nohy jako slon
топать как слон		dupat jako slon

## Opice

хитрый как обезьяна	as tricky as a monkey	vychytralý jako opice
	monkey see, monkey do	opičit se

быть под мухой		mít opici, být opilý
ловкий как обезьяна		mrštný jako opice

## Liška

	sly as a fox	mazaný jako liška
продувная бестия, шельма		liška podšitá, liška mazaná
всяк кулик свое болото хвалит		každá liška svůj ocas chválí

## Králík

подопытный кролик		pokusný králík
курам на смех		pro srandu králíkům

## Osel

упрямый как осел	as obstinate as a mule	tvrdohlavý jako osel
глуп как пробка	as stupid as donkey	hloupý jako osel



## **ANOTACE**

Jméno a příjmení: Kateřina Obořilová

Fakulta a katedra: Filozofická fakulta, katedra rusistiky

Vedoucí diplomové práce: Prof. Ludmila Stěpanova, Csc.

Rok obhajoby: 2014

Název práce: Ruské, anglické a české zoonymní frazeologismy

Název práce v angličtině: Russian, english and czech zoonymics idioms

Práce popisuje frazeologismy ruského, anglického a českého jazyka, které obsahují názvy zvířat. V teoretické části je objasněn základ z oblasti frazeologie a překladu. V praktické části jsou excerpované frazeologismy seřazené do skupin podle druhů zvířat a podle typu ekvivalentnosti. Příloha obsahuje přehled téměř 438 frazeologismů, seřazených dle druhů zvířat. Frazeologické jednotky byly vyexcerpovány z různých slovníků (frazeologických, výkladových aj.) a internetových zdrojů.

This thesis is interested in zoonymics idioms from russian, english and czech. It consists of two parts: theoretical and practical. There are three chapters in theoretical part, which are focused on phraseology, classification of idioms and translation. Practical part is focused on the analysis of collected material, classification into groups and their subsequent characterization. There are the results of analysis in conclusion. There are enclosed 438 idioms in russian, english and czech languages.

Klíčová slova: Frazeologie, frazeologická jednotka, ekvivalent, překlad, zoonymní frazeologismus

Počet znaků:

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury: 21

Jazyk práce: Český jazyk